

AKTYWIZM NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ŻYCIA

| Pakiet szkoleniowy dla trenerów

Funded by
the European Union

**Funded by
the European Union**

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiekolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Edukacja dorosłych na rzecz zrównoważonego życia

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe.

Niniejszy dokument może być kopiowany i powielany zgodnie z powyższymi zasadami (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>). Niniejszy dokument może ulec zmianie bez powiadomienia.

NR PROJEKTU 2021-1-PL01-KA220-ADU-000029439

Spis treści

Wprowadzenie do pakietu edukacyjnego

Rozdział 1

Zrównoważony rozwój. Wprowadzenie.....6

Rozdział 2

Aktywizm i rzecznictwo w kontekście wspólnych wartości europejskich i obywatelstwa UE.....20

Rozdział 3

Praca z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem. Od teorii do praktyki.....32

Rozdział 4

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Dobre zdrowie i jakość życia.....44

Rozdział 5

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Jakość edukacji.....53

Rozdział 6

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Zrównoważone miasta i społeczności.....63

Rozdział 7

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja.....73

Wprowadzenie do pakietu edukacyjnego

Ten pakiet szkoleniowy na temat zrównoważonego rozwoju został stworzony w ramach projektu Adult Education for Sustainable Living ("Edukacja dorosłych na rzecz zrównoważonego życia") finansowanego w ramach Erasmus+ KA2 Edukacja dorosłych. Inicjatywa była koordynowana przez Fundację Autokreacja (Polska) we współpracy z partnerami: Demostene (Włochy) i Fifty-Fifty (Grecja).

Czego dotyczy pakiet?

W tej publikacji znajdują Państwo przydatne informacje i praktyczne zasoby dotyczące zrównoważonego rozwoju i edukacji dorosłych. Naszym celem było stworzenie kompleksowych materiałów edukacyjnych dla pracowników organizacji społecznych, aktywistów i innych specjalistów, którzy pracują z dorosłymi słuchaczami zagrożonymi wykluczeniem.

W siedmiu rozdziałach zawartych w publikacji znajduje się przegląd wybranych Celów Zrównoważonego Rozwoju. Dowiedzą się Państwo, jak tworzyć bardziej angażujące wydarzenia edukacyjne dla dorosłych, aby mogli dowiedzieć się, jak świadomie wprowadzić pozytywne zmiany w życie swoje i swoich lokalnych społecznościach.

Jaka jest struktura pakietu?

Publikacja podzielona jest na siedem następujących rozdziałów:

1. Zrównoważony rozwój. Wprowadzenie
2. Aktywizm i rzecznictwo w kontekście wspólnych wartości europejskich i obywatelstwa UE
3. Praca z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem. Od teorii do praktyki
4. Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Dobre zdrowie i jakość życia
5. Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Dobra jakość edukacji
6. Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju. Zrównoważone miasta i społeczności
7. Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

Każdy rozdział kursu podzielony jest na następujące części:

1. Krótki film wprowadzający do rozdziału, który znajduje się na stronie <https://www.sustyliving.eu>
2. Tekst wprowadzający, w którym można znaleźć definicje kluczowych pojęć i przegląd teorii związanych z każdym tematem.
3. Praktyczne zadania, które można wykonać, aby lepiej zrozumieć temat i wdrożyć zmiany w praktykach edukacyjnych, które oferowane są w organizacji.
4. Gotowy do użycia plan warsztatów, na którym można oprzeć działania skierowane do osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem.
5. Końcowy test.

Rozdział 1

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

WPROWADZENIE

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Funded by
the European Union

Czym jest zrównoważony rozwój?

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) definiuje zrównoważony rozwój jako:

Rozwój, który zaspokaja potrzeby teraźniejszości bez narażania zdolności przyszłych pokoleń do zaspokajania ich własnych potrzeb.

Definicja ta jest często określana jako "definicja Brundtland", ponieważ została po raz pierwszy zaproponowana w Raplocie Brundtland z 1987 r. Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju pt. „Nasza wspólna przyszłość”.

Definicja ta podkreśla znaczenie zrównoważenia aspektów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych w celu osiągnięcia zrównoważonej przyszłości. Uznaje, że potrzeby obecnych pokoleń muszą zostać zaspokojone, ale także, że potrzeby te nie powinny być zaspokajane kosztem dobrobytu i potencjału przyszłych pokoleń.

Zrównoważony rozwój jest kluczowym terminem, ponieważ zasoby Ziemi są ograniczone i musimy korzystać z nich mądrze, aby zachować je dla przyszłych pokoleń. Ponadto sposób, w jaki obecnie żyjemy, nie jest zrównoważony w dłuższej perspektywie. Powoduje negatywne skutki dla środowiska, takie jak zmiany klimatyczne, utrata różnorodności biologicznej i wyczerpywanie się zasobów naturalnych.

Rozwój koncepcji zrównoważonego rozwoju był napędzany przez różne czynniki, w tym:

- rosnąca świadomość wpływu działalności człowieka na środowisko i społeczeństwo,
- uświadomienie sobie, że nasz obecny styl życia nie jest zrównoważony w dłuższej perspektywie,
- potrzebę znalezienia bardziej wydajnych i skutecznych narzędzi wykorzystania zasobów;
- pragnienie stworzenia bardziej sprawiedliwego i dostatniego świata dla wszystkich.

Spoleczny wymiar zrównoważonego rozwoju

Zrównoważony rozwój w wymiarze społecznym odnosi się do sposobów, w jakie działalność człowieka wpływa na społeczeństwo i jest przez nie postrzegana. Obejmuje to kwestie równości społecznej, sprawiedliwości i dobrobytu.

W kontekście społecznym zrównoważony rozwój oznacza zapewnienie wszystkim członkom społeczeństwa możliwości zaspokojenia ich podstawowych potrzeb oraz prowadzenia satysfakcjonującego i zdrowego życia. Oznacza to również promowanie spójności społecznej i integracji oraz pracę na rzecz wyeliminowania ubóstwa, nierówności i dyskryminacji.

Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym wymaga rozwiązania szeregu kwestii. Istotne czynniki to:

- dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i innych podstawowych usług,
- sprawiedliwy podział zasobów,
- wzmocnienie pozycji grup marginalizowanych i defaworyzowanych,
- ochrona i przestrzeganie praw człowieka,
- wsparcie dla silnych i zdrowych społeczności.

Istnieje kilka teorii zrównoważonego rozwoju, które koncentrują się na społecznym wymiarze tej koncepcji lub na sposobach, w jakie ludzkie działania wpływają i są pod wpływem społeczeństwa. Teorie te starają się zrozumieć czynniki społeczne i kulturowe, które wpływają na zrównoważony rozwój oraz zidentyfikować strategie promowania zrównoważonego rozwoju. Niektóre z głównych teorii zrównoważonego rozwoju na poziomie społecznym obejmują:

- Zrównoważone źródła utrzymania podkreślają znaczenie wspierania źródeł utrzymania jednostek i społeczności w sposób zrównoważony pod względem środowiskowym i społecznym. Teoria koncentruje się na umożliwieniu ludziom znalezienia sposobów zarabiania na życie, które są zgodne z długoterminową równowagą.
- Kapitał społeczny podkreśla rolę więzi społecznych, zaufania i współpracy w promowaniu zrównoważonego rozwoju. Sugeruje, że silne sieci społeczne i spójność społeczna mogą ułatwić przyjęcie zrównoważonych praktyk i odporność społeczności.
- Kształcenie społeczne koncentruje się na znaczeniu edukacji i uczenia się w promowaniu zrównoważonego rozwoju. Podkreśla znaczenie budowania potencjału i zachęcania do dzielenia się wiedzą i doświadczeniem w celu ułatwienia przyjęcia zrównoważonych praktyk.
- Badania partycypacyjne przeprowadzone w społecznościach podkreślają znaczenie angażowania członków społeczności w badania i procesy decyzyjne związane ze zrównoważonym rozwojem. Sugeruje, że zaangażowanie społeczności w proces badawczy może pomóc w budowaniu potencjału, wspieraniu poczucia odpowiedzialności i zapewnieniu, że badania odnoszą się do potrzeb i priorytetów społeczności.

Zrównoważony styl życia

Zrównoważony styl życia to sposób życia, który ma na celu zmniejszenie wpływu działalności człowieka na środowisko oraz promowanie sprawiedliwości społecznej i ekonomicznej. Obejmuje on dokonywanie wyborów, które są przyjazne dla środowiska, odpowiedzialne społecznie i opłacalne ekonomicznie.

Myśląc o tym, jak stworzyć bardziej zrównoważony styl życia, ważne jest, aby wziąć pod uwagę trzy filary zrównoważonego rozwoju: społeczny, ekonomiczny i środowiskowy.

1. Filar społeczny uwzględnia społeczny i kulturowy wpływ praktyk zrównoważonego rozwoju. Obejmuje to kwestie takie jak równość, sprawiedliwość społeczna oraz dobrobyt jednostek i społeczności.
2. Filar ekonomiczny odnosi się do wpływu praktyk zrównoważonego rozwoju na gospodarkę. Obejmuje to kwestie takie jak wykorzystanie zasobów, wydajność i wzrost gospodarczy.
3. Filar środowiskowy koncentruje się na wpływie praktyk zrównoważonego rozwoju na środowisko. Obejmuje to takie kwestie, jak wykorzystanie zasobów naturalnych, zanieczyszczenie oraz wpływ na ekosystemy i różnorodność biologiczną.

Zrównoważony rozwój wymaga równowagi między tymi trzema filarami, ponieważ nie jest możliwe osiągnięcie go w jednym obszarze bez uwzględnienia dwóch pozostałych. Ważne jest, aby przy podejmowaniu decyzji i działań promujących zrównoważony rozwój brać pod uwagę wzajemne powiązania i kompromisy między trzema filarami.

Istnieje wiele sposobów na zrównoważone życie, a konkretne praktyki, które składają się na zrównoważony styl życia, mogą się różnić w zależności od okoliczności i priorytetów danej osoby. Jednak wspólne elementy zrównoważonego stylu życia obejmują:

- zmniejszenie zużycia energii i korzystanie z czystych, odnawialnych źródeł energii,
- zmniejszenie zużycia wody i ochrona zasobów wodnych,
- zmniejszenie ilości odpadów i recykling,
- korzystanie z opcji zrównoważonego transportu,
- wspieranie lokalnego, ekologicznego rolnictwa i przedsiębiorstw,
- korzystanie z produktów i usług przyjaznych dla środowiska,
- ochrona zasobów naturalnych i różnorodności biologicznej,
- promowanie sprawiedliwości społecznej i gospodarczej,
- kształcenie siebie i innych w zakresie kwestii i praktyk zrównoważonego rozwoju,

To tylko kilka przykładów. Warto pamiętać, że istnieje wiele innych sposobów, w jakie jednostki mogą przyjąć zrównoważone praktyki w swoim codziennym życiu. Kluczem jest bycie świadomym wpływu naszych działań i dokonywanie wyborów, które są dobre dla środowiska i społeczeństwa.

W przypadku osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem społecznym, zrównoważony rozwój może obejmować znalezienie sposobów na zaspokojenie ich podstawowych potrzeb w sposób odpowiedzialny pod względem środowiskowym, społecznym i ekonomicznym. To może objawiać się poprzez odkrywanie ścieżek do uzyskania dostępu do przystępnych cenowo i ekologicznych mieszkań, produktów spożywczych oraz innych potrzeb życiowych, a także przez poszukiwanie sposobów na kształtowanie społecznych więzi i sieci wsparcia.

Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju

Edukacja odgrywa kluczową rolę w zrozumieniu i podejmowaniu wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem. Zapewnia wiedzę, pomaga w nabywaniu umiejętności i kształtowaniu postaw.

Przykładowe sposoby pokazujące jak edukacja może pomóc w sprostaniu wyzwaniom związanym ze zrównoważonym rozwojem:

- Dostarczanie informacji i wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju. Edukacja zapewnia jednostkom wiedzę i zrozumienie, których potrzebują, aby podejmować świadome decyzje. Może to obejmować informacje o kwestiach środowiskowych, społecznych i ekonomicznych, a także o wpływie różnych działań i zachowań na środowisko i społeczeństwo.
- Rozwijanie umiejętności i kompetencji związanych ze zrównoważonym rozwojem. Może to obejmować umiejętności związane z zarządzaniem zasobami, ochroną środowiska oraz rozwojem społecznym i gospodarczym.
- Wspieranie postaw i wartości związanych ze zrównoważonym rozwojem. Jedną z ról edukacji jest promowanie pozytywnych postaw i wartości związanych ze zrównoważonym rozwojem, takich jak szacunek dla środowiska, odpowiedzialność społeczna i poczucie współodpowiedzialności.

Istnieje wiele sposobów nauczania o zrównoważonym rozwoju, a konkretne podejścia i strategie będą zależeć od odbiorców, celów edukacyjnych i dostępnych zasobów. Poniżej niektóre ogólne wskazówki dotyczące organizowania działań edukacyjnych skierowanych do dorosłych słuchaczy zagrożonych wykluczeniem.

- **Zwrócenie uwagi na istotę i znaczenie temat**
Łączenie tematu zrównoważonego rozwoju z zainteresowaniami i doświadczeniami odbiorców oraz dostarczanie przykładów i studiów przypadku, które ilustrują znaczenie zrównoważonego rozwoju.
- **Korzystanie z różnych metod nauczania**
Użycie szeregu metod nauczania w celu zaangażowania różnych stylów uczenia się i utrzymania zainteresowania słuchaczy. Może to obejmować wykłady, dyskusje, zajęcia grupowe, praktyczną naukę czy wycieczki terenowe.
- **Zachęcanie do krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów**
Zachęcanie uczniów do krytycznego myślenia o kwestiach zrównoważonego rozwoju oraz do rozważania różnych perspektyw i podejść do rozwiązywania tych kwestii. Zachęcanie uczniów do opracowywania własnych pomysłów i rozwiązań dla wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem.
- **Podkreślanie znaczenia działania**
Nauczanie o znaczeniu podejmowania działań w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zrównoważonym rozwojem i zapewnienie dorosłym słuchaczom możliwości zaangażowania się w projekty lub inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju w ich lokalnych społecznościach i poza nimi.
- **Korzystanie z różnych zasobów**
Projektowanie działań edukacyjnych poświęconych tematowi zrównoważonego rozwoju, które są odpowiednie dla potrzeb różnych uczniów/słuchaczy i obejmują różne materiały, takie jak książki, artykuły, filmy, strony internetowe i zaproszeni prelegenci.

Kluczem do nauczania o zrównoważonym rozwoju jest uczynienie tematu istotnym, angażującym i interaktywnym oraz zapewnienie uczenia się poprzez doświadczenie i działanie. Nauczanie o zrównoważonym rozwoju może pomóc dorosłym słuchaczom zdobyć kluczowe kompetencje (umiejętności, wiedzę, postawy), które pomogą stać się bardziej świadomymi i bardziej zaangażowanymi w działania społeczności. Obejmują one:

- Wiedza o środowisku
Zrozumienie zasad nauki o środowisku, w tym wpływu działalności człowieka na świat przyrody i wzajemnych powiązań między różnymi systemami środowiskowymi.
- Umiejętności zarządzania zasobami
Planowanie, organizowanie i zarządzania wykorzystaniem zasobów naturalnych i ludzkich w sposób zrównoważony i wydajny.
- Umiejętności komunikacyjne
Skuteczne przekazywanie informacji na temat kwestii zrównoważonego rozwoju i angażowania różnych odbiorców.
- Umiejętności przywódcze
Inspirowanie, motywowanie i przewodzenie w wysiłkach na rzecz sprostania wyzwaniom związanym ze zrównoważonym rozwojem.
- Kompetencje międzykulturowe
Umiejętność rozumienia i szanowania różnic kulturowych oraz efektywnej współpracy z osobami z różnych środowisk.
- Umiejętności rozwiązywania problemów
Identyfikowanie i analizowanie wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem oraz opracowywanie kreatywnych i skutecznych rozwiązań.
- Umiejętności współpracy
Efektywna współpraca z innymi w celu osiągnięcia wspólnych celów.

Rola organizacji pozarządowych

Kluczowym zadaniem organizacji pozarządowych zajmujących się wsparciem dorosłych narażonych na wykluczenie społeczne, jest zapewnianie dostępu do edukacji. Jednakże, pracownicy organizacji społecznych mają również możliwość zaangażowania się w szereg inicjatyw promujących zrównoważony rozwój zarówno w naszych lokalnych społecznościach, jak i szerzej. Działania te mogą obejmować organizowanie warsztatów, kampanii informacyjnych oraz projektów, które podkreślają znaczenie zrównoważonego życia, a także wspieranie naszych słuchaczy w dokonywaniu bardziej świadomych i ekologicznych wyborów. Oto kilka przykładów:

- **Prowadzenie badań**
Organizacje pozarządowe mogą prowadzić badania nad kwestiami zrównoważonego rozwoju i wykorzystywać ich wyniki do informowania o programach edukacyjnych i szkoleniowych, rozwoju polityki i działań rzeczniczych.
- **Wspieranie zmian w polityce**
Organizacje pozarządowe mogą opowiadać się za zmianą polityki na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym w celu promowania zrównoważonego rozwoju. Może to obejmować lobbing na rzecz zmiany przepisów lub wprowadzenia regulacji wspierających zrównoważony rozwój lub pracę nad podnoszeniem świadomości i potrzeby działania.
- **Współpraca z innymi organizacjami**
Organizacje pozarządowe mogą współpracować z innymi organizacjami, w tym rządami, przedsiębiorstwami, w celu promowania zrównoważonego rozwoju poprzez edukację.

Zadanie 1. Tworzenie dziennika zrównoważonej praktyki

Pana/pani zadaniem jest zastanowienie się nad własnymi praktykami w zakresie zrównoważonego rozwoju, aby uświadomić sobie własny styl życia, a tym samym lepiej przygotować się do wspierania swoich słuchaczy w rozwijaniu bardziej zrównoważonych praktyk.

Instrukcje krok po kroku:

- Stwórz dziennik (cyfrowy lub analogowy, można użyć notatnika lub kalendarza), w którym będą Państwo zapisywać swoje refleksje w nadchodzących tygodniach. (Proszę pamiętać, że zostaną Państwo poproszeni o korzystanie z tego dziennika w następnej części tego kursu).
- Tydzień 1. Proszę zaobserwować i zapisać wszystkie praktyki związane ze zrównoważonym rozwojem, które już Państwo wdrażają w swoim życiu (np. zmniejszenie zużycia energii, korzystanie z transportu publicznego, wspieranie lokalnego rolnictwa).
- Tydzień 2. Proszę się zastanowić i zapisać swoje przemyślenia na temat społecznego, ekonomicznego i środowiskowego wpływu swoich codziennych działań. Rozważyc długoterminowe konsekwencje swoich wyborów związanych z codziennymi aspektami życia.
- Tydzień 3. Proszę napisać o wszelkich wyzwaniach lub sukcesach, których doświadczyliście Państwo w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz o wszelkich celach lub krokach, które chcielibyście podjąć, aby poprawić swoje praktyki w zakresie zrównoważonego rozwoju.
- Tydzień 4. Proszę podzielić się swoimi odkryciami i refleksjami z kolegami. Jakie projekty i działania moglibyście zaprojektować, aby wasza wspólna praca była bardziej zrównoważona?

Zadanie 2. Zrównoważona społeczność

To zadanie ma pomóc w zrozumieniu kontekstu lokalnej społeczności i zidentyfikowaniu lokalnych wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem. Instrukcje krok po

kroku:

1. Określenie kluczowych kwestii
Rozważenie kwestii środowiskowych, społecznych i ekonomicznych, które są ważne w Państwa społeczności. Mogą to być kwestie takie jak, jakość powietrza i wody, transport, gospodarka odpadami lub rozwój gospodarczy.
2. Gromadzenie danych
Zbieranie danych na temat zidentyfikowanych kluczowych kwestii. Może to obejmować przegląd istniejących źródeł danych, takich jak raporty lub roczniki, lub gromadzenie nowych danych za pomocą ankiet lub grup fokusowych.
3. Zaangażowanie społeczności
Zaangażowanie członków społeczności w proces identyfikacji wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem może obejmować organizowanie spotkań publicznych, prowadzenie grup fokusowych lub angażowanie się w innej formie w celu zebrania opinii i informacji zwrotnych.
4. Analiza danych
Przejrzenie zebranych danych i identyfikacja wzorców i trendów, które wskazują na wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem w konkretnej społeczności.
5. Ustalenie priorytetów wyzwań
W oparciu o zebrane dane i informacje, mogą Państwo ustalić priorytety wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem w swojej społeczności oraz przeanalizować potencjalne skutki i wykonalność rozwiązania każdego wyzwania.

Zadanie 3. Plan działań na rzecz zrównoważonego rozwoju

Opierając się na refleksji, którą przeprowadziłeś podczas dwóch poprzednich ćwiczeń, Twoim zadaniem jest stworzenie konkretnego planu, jakie kroki możesz teraz podjąć, aby promować zrównoważony rozwój w swojej społeczności.

Plan działania to szczegółowy plan, który określa konkretne kroki i zasoby potrzebne do osiągnięcia określonego celu. Instrukcje Krok po

kroku:

1. Określenie celu
Jakie cele Pani/Pan chce osiągnąć w obszarze zrównoważonego rozwoju? Proszę określić je precyzyjnie, upewniając się, że są one realistyczne i mierzalne.
2. Określenie bieżącej sytuacji
Jakie obecne praktyki i warunki związane ze zrównoważonym rozwojem wymagają dostosowania? Proszę przeprowadzić analizę aktualnego stanu.
3. Identyfikacja potencjalnych działań
Jakie konkretnie działania Pani/Pan może podjąć, aby zrealizować wyznaczony cel? Proszę rozważyć różne opcje i realistycznie ocenić, co jest możliwe do osiągnięcia przy użyciu dostępnych zasobów.
4. Ocena potencjalnych działań
Proszę przeanalizować potencjalny wpływ, wykonalność oraz koszt każdego z rozważanych działań. Należy wybrać te, które wydają się najbardziej efektywne i które są możliwe do realizacji w ramach posiadanych zasobów.
5. Opracowanie planu
Proszę stworzyć szczegółowy plan, określając konkretne kroki i zasoby niezbędne do implementacji wybranych działań. Plan powinien zawierać harmonogram oraz przydział konkretnych zadań dla poszczególnych osób lub zespołów.
6. Wdrożenie planu
Proszę działać zgodnie z opracowanym planem, monitorując postępy w realizacji celów.
W przypadku konieczności, trzeba dokonać korekty na podstawie obserwowanych wyników.
7. Ocena wyników
Po zaimplementowaniu planu, ważne jest, aby ocenić wyniki działań i zidentyfikować elementy, które funkcjonowały dobrze, oraz te, które wymagają poprawy w przyszłości.

Plan warsztatów: Wprowadzenie do zrównoważonego rozwoju

Cele nauczania:

- zrozumienie koncepcji zrównoważonego rozwoju i trzech filarów zrównoważonego rozwoju (społecznego, ekologicznego i środowiskowego);
- umiejętność zastosowania koncepcji zrównoważonego rozwoju we własnym życiu i w społecznościach, w których żyją;

Materiały i zasoby

- materiały informacyjne na temat koncepcji zrównoważonego rozwoju i trzech filarów zrównoważonego rozwoju;
- studia przypadków dotyczące inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju w różnych społecznościach;
- pytania do samooceny zrównoważonego rozwoju

Instrukcje krok po kroku:

1. Przedstawienie celu warsztatów i przegląd działań (10 min)
2. Przedstawienie kluczowych pojęć: zrównoważony rozwój i jego trzy filary. (20 min)
3. Dyskusja w grupie na temat znaczenia zrównoważonego rozwoju i tego, jak odnosi się on do życia słuchaczy i ich społeczności (20 min)
4. Proszę podzielić uczestników na mniejsze grupy i dać każdej z nich krótki opis zrównoważonej praktyki- patrz materiał uzupełniający nr 2. Poproś ich o przeczytanie i zastanowienie się, jakie podobne rozwiązania chcieliby zobaczyć w swoich społecznościach.
5. Podsumowanie dyskusji w dużej grupie, koncentrując się na głównych wyzwaniach, jakie uczestnicy dostrzegają w swojej społeczności lokalnej (10 min).
6. Poproszenie uczestników o zastanowienie się nad indywidualnymi zrównoważonymi praktykami. Przykłady pytań znajdują się w materiale 3 (30 min).
7. Przeprowadzenie końcowej dyskusji podsumowującej, pytając uczestników, czego się nauczyli i jakie są ich plany dotyczące podejmowania bardziej zrównoważonych działań.

Materiał uzupełniający nr 1. Definicje i pojęcia

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) definiuje zrównoważony rozwój jako:

"Rozwój, który zaspokaja potrzeby teraźniejszości bez uszczerbku dla zdolności przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich własnych potrzeb".

Trzy filary zrównoważonego rozwoju:

Myśląc o tym, jak stworzyć bardziej zrównoważony styl życia, ważne jest, aby wziąć pod uwagę trzy filary zrównoważonego rozwoju: społeczny, ekonomiczny i środowiskowy.

1. Filar społeczny odnosi się do potrzeby uwzględnienia społecznego i kulturowego wpływu praktyk zrównoważonego rozwoju. Obejmuje to kwestie takie jak równość, sprawiedliwość społeczną oraz dobrobyt jednostek i społeczności.
2. Filar ekonomiczny odnosi się do potrzeby rozważenia ekonomicznych skutków praktyk zrównoważonego rozwoju. Obejmuje to kwestie takie jak wykorzystanie zasobów, wydajność i wzrost gospodarczy.
3. Filar środowiskowy odnosi się do potrzeby uwzględnienia wpływu praktyk zrównoważonego rozwoju na środowisko. Obejmuje to takie kwestie, jak wykorzystanie zasobów naturalnych, zanieczyszczenie oraz wpływ na ekosystemy i różnorodność biologiczną.

Podsumowując, zrównoważony rozwój wymaga równowagi między tymi trzema filarami, ponieważ nie jest możliwe osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w jednym obszarze bez uwzględnienia pozostałych dwóch. Ważne jest, aby wziąć pod uwagę wzajemne powiązania i kompromisy między trzema filarami przy podejmowaniu decyzji i działań promujących zrównoważony rozwój.

Materiał uzupełniający nr 2. Zrównoważone praktyki

Inicjatywa "Zielonych dachów" w Toronto w Kanadzie.

Inicjatywa ta obejmuje instalację dachów pokrytych roślinnością na budynkach w mieście w celu poprawy jakości powietrza, zmniejszenia odpływu wody deszczowej i zapewnienia innych korzyści dla środowiska. Akcja z powodzeniem przyczyniła się do zmniejszenia zużycia energii, poprawy jakości powietrza i poprawy środowiska miejskiego.

Program "Solarize" w Portland, USA.

To program zakupów grupowych, który pomaga społecznościom w Portland instalować panele słoneczne na swoich domach i firmach. Łącząc zasoby i wykorzystując siłę zakupów hurtowych, program z powodzeniem zwiększył wykorzystanie energii słonecznej w mieście i zmniejszył emisję gazów cieplarnianych.

Ruch "Miast przejściowych" w Wielkiej Brytanii.

Ruch "transition towns" to inicjatywa kierowana przez społeczność, która ma na celu budowanie odporności i zmniejszenie zależności od paliw kopalnych w lokalnych społecznościach. Ruch obejmuje rozwój lokalnych inicjatyw, takich jak ogrody społecznościowe, projekty energii odnawialnej i programy redukcji odpadów. Ruch ten odniósł sukces w promowaniu zrównoważonego rozwoju i zaangażowania społeczności w Wielkiej Brytanii.

Program "Eco-Schools" w Wielkiej Brytanii.

To międzynarodowa inicjatywa, która zachęca szkoły do przyjęcia holistycznego podejścia do zrównoważonego rozwoju. Program obejmuje opracowanie planu działania i wdrożenie inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju w szkole oraz zaangażowanie społeczności szkolnej. Program odniósł sukces i angażuje młodych ludzi w kwestie zrównoważonego rozwoju.

Inicjatywa "Zielonego Ładu" w Holandii.

To rządowy program promujący efektywność energetyczną i wykorzystanie energii odnawialnej w budynkach. Inicjatywa obejmuje rozwój partnerstwa między rządem, przedsiębiorstwami i innymi organizacjami w celu promowania zrównoważonego rozwoju w środowisku zabudowanym. Program odniósł sukces w zwiększaniu efektywności energetycznej i wykorzystaniu energii odnawialnej w Holandii.

Inicjatywa "Gospodarki o obiegu zamkniętym" w Finlandii

To rządowy program promujący przejście do bardziej zrównoważonej i zasobooszczędnej gospodarki. Obejmuje rozwój polityk i inicjatyw, które zachęcają do ponownego wykorzystania i recyklingu zasobów oraz redukcji odpadów. Inicjatywa odniosła sukces w promowaniu zrównoważonego rozwoju i efektywnego gospodarowania zasobami w Finlandii.

Materiał uzupełniający nr 3.

Pytania do samooceny zrównoważonego rozwoju

Istnieje kilka sposobów oceny, czy styl życia jest zrównoważony:

1. Przeprowadzenie „audytu” zrównoważonego rozwoju
Audyt zrównoważonego rozwoju to systematyczny przegląd stylu życia w celu zidentyfikowania obszarów, w których efektywnie korzysta się z zasobów i obszarów, w których można wprowadzić ulepszenia. Przykładowo aby przeprowadzić audyt zrównoważonego rozwoju, można śledzić i analizować zużycie zasobów (takich jak energia, woda i materiały).
2. Ocena swojego śladu węglowego
Ślad węglowy to miara gazów cieplarnianych (takich jak dwutlenek węgla) emitowanych w wyniku działalności użytkownika. Aby ocenić swój ślad węglowy, można skorzystać z kalkulatora śladu węglowego, który oszacuje emisje na podstawie wzorców konsumpcji.
3. Nawyki konsumpcyjne
Przyjrzenie się produktom i usługom, z których regularnie korzystamy. Rozważmy ich wpływ na środowisko, społeczeństwo i gospodarkę. Czy korzystamy z produktów wykonanych ze zrównoważonych materiałów, czy też przyczyniają się one do powstawania odpadów i zanieczyszczeń? Czy wspieramy lokalne firmy i społeczności, czy też polegamy na produktach i usługach, które mają negatywny wpływ na inne miejsca?
4. Wartości i cele
Zastanówmy się nad swoimi osobistymi wartościami i celami oraz nad tym, w jaki sposób łączą się one ze zrównoważonym rozwojem. Czy chcemy prowadzić bardziej zrównoważony styl życia, czy też istnieją inne priorytety.

Rozdział 2

AKTYWIZM I RZECZNICTWO

W kontekście wspólnych wartości europejskich oraz obywatelstwo UE

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Funded by
the European Union

Definiowanie pojęć i ram prawnych

Koncepcja obywatelstwa sięga czasów starożytnej Grecji. Wtedy "obywatelem" był ten, kto miał prawo do aktywnego uczestnictwa w życiu państwa. Prawo to nie przysługiwało niewolnikom, kobietom, ubogim i cudzoziemcom. Bycie obywatelem nie było traktowane jedynie jako prawo, ale przede wszystkim jako obowiązek.

Przez lata koncepcja obywatelstwa ewoluowała wraz ze społeczeństwem. Dziś można być obywatelem jednego lub kilku państw. Narzuca to pewną relację między osobą a państwem. Obywatel ma pewne obowiązki (np. płacenie podatków), podczas gdy państwo musi zagwarantować ochronę praw i żywotnych interesów. Bycie obywatelem oznacza bycie częścią społeczności o wspólnym kodeksie moralnym i wspólnej tożsamości.

Możemy wyróżnić cztery podsystemy, które są niezbędne dla relacji między jednostką a społeczeństwem:

- Polityczny wymiar obywatelstwa odnosi się do praw i obowiązków politycznych względem systemu politycznego. Rozwój tego wymiaru powinien odbywać się poprzez wiedzę o systemie politycznym oraz promowanie postaw demokratycznych i umiejętności partycypacyjnych.
- Społeczny wymiar obywatelstwa ma związek z zachowaniem jednostek w społeczeństwie i wymaga pewnej dozy lojalności i solidarności. Umiejętności społeczne i wiedza na temat relacji społecznych w społeczeństwie są niezbędne do rozwoju tego wymiaru.
- Kulturowy wymiar obywatelstwa odnosi się do świadomości wspólnego dziedzictwa kulturowego. Wymiar kulturowy powinien być rozwijany poprzez znajomość dziedzictwa kulturowego, historii i podstawowych umiejętności (kompetencje językowe, czytanie i pisanie).
- Ekonomiczny wymiar obywatelstwa dotyczy relacji między jednostką a rynkiem pracy i rynkiem konsumenckim. Oznacza on prawo do pracy i minimum socjalnego. Umiejętności ekonomiczne (związane z pracą i innymi działaniami gospodarczymi) oraz szkolenia zawodowe odgrywają kluczową rolę w realizacji tego wymiaru ekonomicznego.

Obywatelstwo daje nam możliwość i odpowiedzialność wpływania na społeczeństwo i bycia aktywnym obywatelem. Demokratyczne obywatelstwo, którego jesteśmy częścią, wymaga, aby nasze uczestnictwo opierało się na trzech kluczowych koncepcjach: pluralizmie, poszanowaniu godności ludzkiej i rządach prawa.

Artykuł 15 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka stanowi:

1. Każdy człowiek ma prawo do posiadania obywatelstwa.
2. Nie wolno nikogo pozbawiać samowolnie obywatelstwa ani nikomu odmawiać prawa do zmiany obywatelstwa.

Artykuł ten znajduje potwierdzenie w Europejskiej Konwencji o obywatelstwie Rady Europy (1997)¹

---

¹ *Explanatory Report to the European Convention on Nationality, Article 2 (a) and (b)*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyid=166#FN2>

1. Każdy ma prawo do udziału w rządzeniu swoim krajem, bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli.
2. Każdy ma prawo do równego dostępu do służby publicznej w swoim kraju.
3. Wola ludu jest podstawą władzy rządu; wola ta jest wyrażana w okresowych i prawdziwych wyborach, które są powszechne i równe oraz odbywają się w głosowaniu tajnym lub w równoważnych procedurach wolnego głosowania.

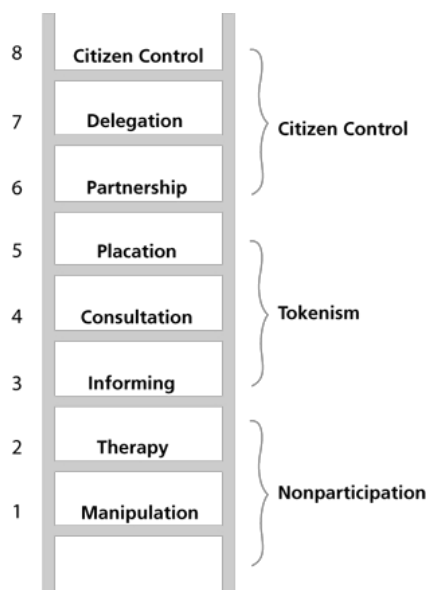
Artykuł 22 tej samej Deklaracji stanowi również:

Każdy człowiek ma jako członek społeczeństwa prawo do ubezpieczeń społecznych; ma również prawo do urzeczywistniania - poprzez wysiłek narodowy i współpracę międzynarodową oraz zgodnie z organizacją i zasobami każdego Państwa - swych praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, niezbędnych dla jego godności i swobodnego rozwoju jego osobowości.

Oznacza to, że nawet jeśli każde państwo może określać swoje własne prawa, prawa człowieka i godność ludzka stanowią absolutne ograniczenia w korzystaniu z ich suwerenności.

Prawa człowieka i w pełni realizowane obywatelstwo są ze sobą ściśle powiązane: ograniczenia prawa do ekspresji, słaba edukacja lub problemy ekonomiczne mogą skutecznie ograniczać demokratyczne i aktywne uczestnictwo.

Sherry Arnstein w 1969 roku porównała poziomy uczestnictwa do drabiny:

Arnstein's Ladder (1969)
Degrees of Citizen Participation

1. MANIPULACJA

Obecność obywateli jest wykorzystywana do osiągnięcia innych celów, takich jak poprawa wizerunku instytucji lub wygranie wyborów

2. TERAPIA

Obywatele zajmują widoczną pozycję, ale nie odgrywają żadnej roli. Są wykorzystywani do uzyskania konsensusu i często nie rozumieją znaczenia tego, do czego są wykorzystywani

3. INFORMOWANIE

Obywatele otrzymują pewne informacje, ale nie mają możliwości wywierania wpływu, ponieważ nie ma kanału informacji zwrotnej.

4. KONSULTACJA

Obywatele odgrywają pewne aktywne role, takie jak spotkania sąsiedzkie lub zapytania publiczne, ale nadal nie mają możliwości wywierania wpływu.

5. ZŁAGODZENIE

Obywatele mają możliwość zgłaszania sugestii i propozycji, ale ostateczny głos mają zawsze decydenci

6. PARTNERSTWO

Władza jest dzielona między obywateli i posiadaczy władzy na podstawie paktu społecznego

7. DELEGACJA

Obywatele zyskują większą władzę w partnerstwie z posiadaczami władzy i mogą zapewnić aktywność.

8. KONTROLA OBYWATELSKA

Cały proces decyzyjny należy do obywateli, bez pośredników i ograniczeń.

Rola organizacji pozarządowych w promowaniu aktywnego obywatelstwa

Organizacje pozarządowe stoją dokładnie pośrodku między polityką a społeczeństwem. Podobnie jak związki zawodowe i inne organy pośredniczące, ich zadaniem jest podejmowanie decyzji w sposób jak najbardziej wspólny. Organizacje pozarządowe mają za zadanie towarzyszyć obywatelom, dostarczając im niezbędnych narzędzi do umocnienia i aktywizmu. Organizacje pozarządowe są również ważnym narzędziem informacyjnym dla obywateli. Z biegiem lat, zwłaszcza od zakończenia zimnej wojny, ich wpływ wzrósł, a wiele instytucji musiało otworzyć swoje drzwi na kontrolę organizacji pozarządowych. To dzięki wpływom organizacji pozarządowych większość dokumentów rządowych jest swobodnie dostępna online. Na przykład podsumowania spotkań przygotowane przez Departament Informacji Publicznej są dostępne na stronie internetowej ONZ². Jak piszą Catinat i Vedel:

Otwarta wymiana i swobodny przepływ informacji jest głównym instrumentem uczestnictwa obywateli w systemie demokratycznym; ponieważ demokracja jest strukturą, w której ludzie podejmują decyzje w podstawowych kwestiach polityki publicznej, obywatele, jako decydenci, potrzebują wszystkich lub przynajmniej większości informacji, aby dokonywać inteligentnych wyborów politycznych.

Funkcja organizacji pozarządowych jest gwarantowana przez oficjalne dokumenty UE:

- EUROPEJSKI KONSENSUS
UE wspiera szeroki udział wszystkich zainteresowanych stron w rozwoju krajów i zachęca wszystkie grupy społeczne do uczestnictwa. Społeczeństwo obywatelskie, w tym podmioty

² [https://unipd-centrodirittiumani.it/public/docs/EUparl_comm\(2006C_4601\).pdf](https://unipd-centrodirittiumani.it/public/docs/EUparl_comm(2006C_4601).pdf)

gospodarcze i społeczne, takie jak związki zawodowe, organizacje pracodawców i sektor prywatny, organizacje pozarządowe i inne podmioty niepaństwowe w krajach partnerskich, odgrywają w szczególności istotną rolę jako promotorzy demokracji, sprawiedliwości społecznej i praw człowieka. UE zwiększy swoje wsparcie dla budowania zdolności podmiotów niepaństwowych w celu wzmocnienia ich głosu w procesie rozwoju i przyspieszenia dialogu politycznego, społecznego i gospodarczego. Uznana zostanie również ważna rola europejskiego społeczeństwa obywatelskiego; w tym celu UE zwróci szczególną uwagę na edukację rozwojową i podnoszenie świadomości wśród obywateli UE.

- **EUROPEJSKI INSTRUMENT NA RZECZ DEMOKRACJI I PRAW CZŁOWIEKA, EIDHR**
Początki tego projektu sięgają 1994 roku, kiedy to Parlament Europejski utworzył specjalną pozycję w budżecie. Finansuje ona działania na rzecz ochrony praw człowieka. W ramach perspektywy finansowej 2007-2013 Parlament i Rada w grudniu 2006 r. przyjęły nową podstawę prawną dla EIDHR. Cele szczegółowe kładą szczególny nacisk na rolę społeczeństwa obywatelskiego:
  - poszanowanie i przestrzeganie praw człowieka i podstawowych wolności, zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka i innymi międzynarodowymi i regionalnymi instrumentami dotyczącymi praw człowieka, poprzez promowanie i umacnianie demokracji i reform demokratycznych w państwach trzecich, przede wszystkim poprzez wspieranie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, zapewnianie wsparcia i solidarności obrońcom praw człowieka oraz ofiarom represji i nadużyć, a także wzmocnianie społeczeństwa obywatelskiego działającego w dziedzinie praw człowieka i promowania demokracji;
  - wspieranie i wzmocnianie międzynarodowych i regionalnych ram ochrony, promowania i monitorowania praw człowieka, promowanie demokracji i praworządności oraz zwiększanie aktywnej roli społeczeństwa obywatelskiego w tych kontekstach;
  - promowanie zaufania do procesów wyborczych i zwiększanie ich wiarygodności, w szczególności poprzez misje obserwacji wyborów i wspieranie lokalnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanych w te procesy.
- **UMOWA Z COTONOU (2000)**
Reguluje stosunki UE z krajami AKP (Afryki, Karaibów i Pacyfiku). Wśród celów partnerstwa wskazuje rozwój aktywnego i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, a wśród zasad - udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Umowa stanowi również, że podmioty niepaństwowe muszą być informowane i konsultowane w sprawie polityk i strategii współpracy, zaangażowane we wdrażanie projektów i programów współpracy, wspierane w rozwoju ich zdolności oraz zaangażowane w dialog polityczny. Umowa z Kotonu podkreśla znaczenie społeczeństwa obywatelskiego w procesach budowania pokoju i zapobiegania konfliktom oraz ich rozwiązywania, a także w działaniach, które "mają na celu w szczególności zapewnienie sprawiedliwego podziału możliwości politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych między wszystkie sektory społeczeństwa, wzmocnienie legitymacji demokratycznej i skuteczności systemów rządowych, stworzenie skutecznych mechanizmów pokojowego godzenia interesów grupowych, niwelowanie podziałów między różnymi sektorami społeczeństwa oraz promowanie aktywnego i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego".

Ta krótka teoretyczna analiza tematu pozwoliła nam podkreślić centralne znaczenie aktywnego obywatelstwa w społeczeństwie i instytucjach europejskich. Uczestnictwo obywateli, zarówno indywidualnych, jak i zrzeszonych, jest chroniony i promowany na wszystkich poziomach przez instytucje.

Czym jest nauka obywatelska?

W zbiorowej wyobraźni społeczność naukowa jest często postrzegana jako nieprzenikniona, do której wstęp mają tylko badacze i profesorowie uniwersytecy. Rzeczywistość nie zgadza się z tym stereotypowym poglądem: coraz częściej naukowcy korzystają z pomocy wolontariuszy, którzy wprowadzają „nieprofesjonalnych” naukowców w sam środek badań naukowych. To interesujące zjawisko, w którym niewyspecjalizowani wolontariusze „wchodzą w buty badaczy”, nazywane jest nauką obywatelską. Termin ten jest używany w odniesieniu do działań, które angażują obywateli w badania i w których mogą oni wnieść znaczący wkład w eksperyment lub projekt. Podczas tych działań instytucje: organizacje badawcze, muzea lub uniwersytety oraz osoby: studenci, nauczyciele lub osoby prywatne, które niekoniecznie mają wykształcenie naukowe, współpracują ze sobą, aby osiągnąć wspólny cel.

Przynosi to korzyści obu stronom:

- Z jednej strony naukowcy mogą liczyć na współpracę wolontariuszy, być może rozproszonych na dużym obszarze, w celu opracowania monitoringu na dużą skalę i uzyskania dużej ilości danych, które są trudne do uzyskania tradycyjnymi metodami.
- Z drugiej strony obywatele czują, że są kluczowymi uczestnikami odpowiedniego projektu, stają się bardziej świadomi badań naukowych, ich znaczenia, a także ograniczeń, i podchodzą do kwestii społecznych, takich jak zmiana klimatu, utrata różnorodności biologicznej lub zanieczyszczenie, z bardziej otwartą postawą.

W ten sposób podejmowana jest próba zmiany postrzegania przez obywateli świata badań i uczynienia nauki dziedzictwem wszystkich.

Dzięki „Citizen Science” lokalne grupy obywateli mogą być mobilizowane i angażowane w interesie społeczności. Obywatel nie jest już biernym podmiotem gromadzenia danych, ale głównym aktorem na wszystkich etapach tworzenia wiedzy: od identyfikacji problemu, przez identyfikację metodologii jego analizy, po tworzenie strategii komunikacji i rzecznictwa, które mają na celu planowanie polityki z myślą o zmianie, aż po możliwość, że wygenerowana wiedza może stanowić podstawę procesów prawnych mających na celu przywrócenie zasady sprawiedliwości społecznej i środowiskowej. Nauka obywatelska jest również narzędziem wzmocnienia pozycji społeczności lokalnych, zapewniając im narzędzia aktywizacji, rzecznictwo i umiejętności aktywowania kampanii prawnych i działań w obronie ich praw. Rzeczywiście, udział obywateli może zwiększyć skuteczność działań administracyjnych i poprawić jakość podejmowanych decyzji. Z biegiem lat, właśnie w tym celu, główne instytucje publiczne na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym uruchomiły ważne inicjatywy w zakresie otwartych danych i monitorowania obywatelskiego, umożliwiając rosnącej liczbie obywateli i stowarzyszeń aktywne wykorzystanie tych informacji do rozpoczęcia kampanii opiniotwórczych, umieszczenia kwestii w agendzie politycznej i lepszego zrozumienia skuteczności działań publicznych.

Najlepsze praktyki

SciStarter - scistarter.org

Prawdopodobnie najważniejszy portal Citizen Science na świecie. Umożliwia on obywatelom, którzy chcą zaangażować się wraz z naukowcami, społecznościami, instytucjami i organizacjami w różne projekty w różnych częściach planety.

Zarejestrowanych jest ponad 150 000 użytkowników, a portal jest wykorzystywany do wspierania tysięcy projektów.

Każdy użytkownik może wyszukiwać wśród wielu projektów według lokalizacji, tematu, poziomu wiekowego itp.

Przytaczamy cele SciStarter, które można znaleźć na stronie <https://scistarter.org/about>:

Umożliwianie i zachęcanie ludzi do poznawania, uczestniczenia i wnoszenia wkładu w prawdziwą naukę zarówno poprzez nieformalne zajęcia rekreacyjne, jak i formalne wysiłki badawcze. Stworzenie wspólnej przestrzeni, w której naukowcy i liderzy projektów mogą współpracować z osobami zainteresowanymi pracą nad ich projektami badawczymi lub zdobywaniem wiedzy na ich temat. Zaspokojenie powszechnej potrzeby budowania i odkrywania, sprawia, że każdy niezależnie od pochodzenia i wykształcenia może w prosty i przyjemny sposób przekształcić swoje ciekawości i obawy w rzeczywisty wpływ.

Kampanie aSud "ReAttivi" - asud.net

ReATTIVI prowadzi kampanie uświadamiające i aktywizującą w Rzymie i okolicach, aby dać obywatelom narzędzia do kontrolowania jakości wody, gleby i powietrza w mieście. Kampania jest podzielona na kilka projektów, w zależności od zaangażowanych obszarów:

RomaUp - projekt dotyczący ochrony środowiska w rejonie Rzymu. Głównym elementem inicjatywy jest pilotażowy projekt monitoringu partycypacyjnego, mający na celu analizę jakości wody w rzece Tyber, obejmujący 12 comiesięcznych kampanii pobierania próbek, po których nastąpi kompleksowa akcja komunikacyjna i rzecznicza.

- ComunitAria - wspierana przez kościół waldensów, bada jakość powietrza w rejonie Colleferro. Przeszkoliła 30 obywateli, aby stali się obywatelami-naukowcami. Dzięki współpracy z La Sapienza zainstalowano próbniki do monitorowania pyłu zawieszonego i identyfikacji źródeł zanieczyszczeń w mieście. Wyniki pomogą obywatelom w budowaniu działań rzeczniczych wobec instytucji publicznych ukierunkowanych na łagodzenie skutków zanieczyszczenia powietrza i emisji, źródła zanieczyszczeń atmosferycznych.
- Walk Up Aniene - sfinansowany dzięki europejskiemu projektowi ACTION, został wdrożony w rezerwacie przyrody Aniene w Rzymie, obejmując 630 hektarów na odcinku 15 km wzdłuż rzeki Aniene. Walk Up Aniene zwrócił uwagę na wpływ urbanizacji oraz zanieczyszczenia powietrza i wody poprzez monitorowanie jakości bioróżnorodności i funkcjonalności rzeki Aniene w jej dolnym biegu. Projekt objął około 80 osób odwiedzających rezerwat i umożliwił zebranie danych w celu stworzenia mapy stanu środowiska odcinka rzeki oraz usystematyzowania oddolnych propozycji zarządzania rezerwatem przyrody.
- Outright International
Outright International była jedną z pierwszych organizacji pozarządowych, które podjęły działania po rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Od najwcześniejszych etapów dramatu, którego doświadcza Kijów, zapewniała wsparcie społeczności LGBTQI+. Outright International współpracuje z różnymi partnerami na całym świecie i ujawnia naruszenia praw człowieka, których ofiarami są osoby LGBTQI+. Na ich stronie internetowej czytamy: Wspieramy innowacyjne rzecznictwo i wykorzystujemy naszą wspólną siłę, aby nieść głosy aktywistów w celu promowania równości oraz położenia kresu przemocy i dyskryminacji. Napędzamy zmiany, władzę i znaczący postęp w rządach, instytucjach, firmach i społecznościach.

Zadanie 1: Monitoring obywatelski

Jak widzieliśmy, monitoring obywatelski jest ważnym narzędziem wzmacniania pozycji obywateli. Spróbujmy rozpocząć monitorowanie, wykonując te proste 6 kroków:

1. Proszę wybierać projekt finansowany przez UE z platformy otwartych danych w swoim kraju oraz wyszukać projekty w swoim mieście lub regionie.
2. Proszę zrobić listę odpowiednich interesariuszy i ekspertów dla wybranego projektu, w tym szkół, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych.
3. Proszę dowiedzieć się wszystkiego o procedurach administracyjnych.
4. Proszę wykonać inspekcję miejsca realizacji projektu. To zadanie obejmuje wykonać zdjęć i nagrań wideo; identyfikację kluczowych osób zaangażowanych w programowanie polityki i realizację projektu; planowanie wywiadów.
5. Następnie proszę utworzyć raport z monitoringu obywatelskiego: opisać projekt, ocenić jego postępy i skuteczność.
6. Podzielcie się Państwo wynikami z decydentami, dziennikarzami i zainteresowanymi obywatelami lub przedstawcie sugestie dotyczące ulepszenia projektu.

Zadanie 2: Badania nad aktywnym obywatelstwem

Państwa zadaniem jest skorzystanie z otaczających doświadczeń i ocena, co można zrobić, aby ułatwić rozwój swojej społeczności.

Tydzień 1. Proszę poszukać i zbadać doświadczenia związane z aktywnym obywatelstwem w społeczności, w której Pan/Pani mieszka oraz w sąsiednich obszarach. Można również stworzyć dziennik ze wszystkimi wiadomościami i informacjami, które Pan/Pani będzie mógł/mogła znaleźć.

Tydzień 2. Proszę powtórzyć ćwiczenie z Tygodnia 1, skupiając się tym razem na szerszym obszarze: swoim kraju.

Tydzień 3. A co z Europą? W naszej Unii jest tak wiele przykładów aktywnego obywatelstwa!

Tydzień 4. Opierając się na tym, czego się Pan/Pani nauczył/nauczyła, proszę zastanowić się, co chciałby/chciałaby Pan/Pani zmienić i zastanowić się, jak stać się Aktywnym Obywatelem/Obywatelką.

Zadanie 3: Ulepszanie społeczności lokalnej

Opierając się na doświadczeniach z poprzedniego ćwiczenia, proszę spróbować zaplanować akcję w swojej lokalnej społeczności.

Instrukcje krok po kroku:

Zidentyfikuj problem: Co jest nie tak w społeczności, w której Pan/Pani mieszka? Czy jest jakiś problem, w rozwiązaniu którego Pan/Pani mógłby/mogłaby pomóc? Wyznacz cel: Co można zmienić, aby rozwiązać wybrany problem?

Znajdź informacje: Co Pan/Pani wie o tym problemie? Czy ktoś inny poradził sobie z tym problemem w przeszłości? W jaki sposób? Czy Pan/Pani może poprawić swoje doświadczenia, czy potrzebuje nowego podejścia? Czy istnieją podobne doświadczenia w innych częściach kraju lub w Europie?

Zaangażuj swoją społeczność: Można organizować spotkania publiczne, pisać artykuły do gazet lub po prostu rozmawiać, aby zwiększyć świadomość wśród jak największej liczby osób. Jako zespół pracuje się lepiej!

Od problemu do rezultatu: Korzystając z dostępnych narzędzi, proszę przedstawić problem władzom politycznym, szkołom,

obywatelom i zainteresowanym stronom. Zaangażuj obywateli, którzy zdecydowali się dołączyć do Państwa kampanii, w burzę mózgow i zaproponuj społeczności swoje rozwiązanie.

Wykorzystaj to, czego się Pan/Pani nauczył/nauczyła w poprzednich akapitach i zainspiruj się doświadczeniami innych podmiotów.

Plan warsztatów: Aktywizm i rzecznictwo w UE

Cele:

- Uznanie znaczenia aktywizmu i rzecznictwa w UE;
- identyfikacja alternatywnych metod aktywizmu i rzecznictwa w UE;
- opracowywanie strategii promowania aktywizmu i rzecznictwa w UE.

Potrzebne materiały:

- materiały informacyjne z definicjami i przykładami aktywizmu;
- długopisy i papier;
- flipcharty lub biała tablica.

Instrukcje krok po kroku:

1. Wprowadzenie (20 min)
Rozpocznij warsztaty od wprowadzenia tematu aktywizmu i rzecznictwa w UE. Rozdaj materiały, które definiują to pojęcie (patrz materiał uzupełniający 1) i wyjaśniają, że UE promuje aktywizm i rzecznictwo. Wyjaśnij również, dlaczego aktywizm i rzecznictwo są podstawowymi zachowaniami w naszym społeczeństwie. Poproś uczestników o podzielenie się wcześniejszą wiedzą lub doświadczeniami związanymi z tymi pojęciami.
2. Dyskusja (30 min)
Podziel grupę na małe grupy i podaj każdej z nich przykłady aktywizmu i rzecznictwa w UE (patrz materiał uzupełniający nr 2). Zachęć uczniów do omówienia przykładów i określenia wpływu aktywizmu i rzecznictwa na jednostki i społeczność.
3. Osobista refleksja (30 min)
Poproś uczestników, aby zastanowili się nad własnym życiem i zidentyfikowali przykłady aktywizmu i rzecznictwa, których doświadczyli lub które znają. Zachęć ich do podzielenia się swoimi refleksjami.
4. Wnioski (20 min)
Podsumuj główne punkty warsztatów i zachęć uczestników do podzielenia się swoimi wnioskami. Zachęć ich do zastanowienia się nad sposobami promowania aktywizmu i rzecznictwa w życiu osobistym i zawodowym, zapewnij im zasoby, z których mogą korzystać, aby kontynuować rzecznictwo i aktywizm.

Materiał uzupełniający nr 1. Definicje aktywizmu

Aktywizm to działanie społeczne lub polityczne, które ma na celu wprowadzenie zmian w społeczeństwie. Obejmuje aktywne zaangażowanie jednostek lub grup w kwestionowanie ustalonych struktur władzy lub instytucji w celu promowania sprawiedliwości społecznej, równości i praw człowieka. Aktywizm może przybierać różne formy, w tym protestu, obywatelskiego nieposłuszeństwa, akcji bezpośredniej, organizowania społeczności, rzecznictwa i edukacji.

U podstaw aktywizmu leży wykorzystywanie zbiorowej siły do kwestionowania systemów ucisku, dyskryminacji i nierówności. Aktywiści dążą do wprowadzenia zmian strukturalnych, które poprawią życie marginalizowanych grup i zakwestionują status quo. Aktywiści mogą skupiać się na różnych kwestiach, w tym sprawiedliwości środowiskowej, nierówności ekonomicznej, sprawiedliwości rasowej, równości płci, prawach osób LGBTQ+, prawach osób niepełnosprawnych i innych.

Aktywizm jest często napędzany silnym poczuciem pasji i pilności i może wiązać się z osobistym ryzykiem, poświęceniem i oddaniem. Aktywiści mogą spotkać się ze sprzeciwem ze strony tych, którzy czerpią korzyści z obecnych struktur władzy i mogą napotkać opór ze strony tych, którzy są apatyczni lub niedoinformowani w omawianych kwestiach. Niemniej jednak aktywizm odegrał istotną rolę w wielu ruchach społecznych i politycznych w całej historii i nadal jest ważnym narzędziem do tworzenia pozytywnych zmian w społeczeństwie.

Materiał uzupełniający nr 2. Przykłady aktywizmu w UE

- **Piątki dla przyszłości**
Zapoczątkowany przez szwedzką aktywistkę Gretę Thunberg, Fridays For Future to globalny ruch młodych ludzi, którzy w piątki opuszczają zajęcia szkolne, aby domagać się podjęcia działań w sprawie zmian klimatu. Ruch ten rozprzestrzenił się w całej Europie i zainspirował liczne protesty i kampanie młodzieżowe wzywające do wzmożonych działań na rzecz klimatu.
- **Młodzież na rzecz sprawiedliwości klimatycznej**
Youth For Climate Justice to grupa prowadzona przez sieć aktywistów klimatycznych z całej Europy. Grupa opowiada się za sprawiedliwym przejściem na gospodarkę niskoemisyjną oraz organizuje protesty i akcje bezpośrednie w celu podniesienia świadomości na temat zmian klimatu.
- **Studenci przeciwko TTIP (Students Against TTIP)** to sieć młodych ludzi z całej Europy, którzy sprzeciwiają się Transatlantyckiemu Partnerstwu w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP). Grupa argumentuje, że TTIP osłabi ochronę środowiska i pracowników oraz zwiększy władzę korporacji kosztem zwykłych obywateli.
- **Europejskie Forum Młodzieży**
Europejskie Forum Młodzieży jest organizacją parasolową dla grup i ruchów młodzieżowych w całej Europie. Forum opowiada się za prawami młodzieży i uczestnictwem w podejmowaniu decyzji oraz zapewnia młodym ludziom platformę do wyrażania swoich opinii i obaw.
- **Youth4Peace**
Youth4Peace to sieć młodych ludzi z całej Europy, którzy działają na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom. Grupa opowiada się za większymi inwestycjami w inicjatywy pokojowe prowadzone przez młodzież oraz zapewnia szkolenia i wsparcie młodym ludziom, którzy chcą zaangażować się w wysiłki na rzecz budowania pokoju.

Rozdział 3

PRACA Z OSOBAMI DOROSŁYMI ZAGROŻONYMI WYKLUCZENIEM

Od teorii do praktyki

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Funded by
the European Union

Definiowanie pojęć i ram teoretycznych

Wykluczenie dorosłych odnosi się do procesu, w którym jednostki lub grupy dorosłych nie mogą w pełni uczestniczyć w życiu gospodarczym, społecznym i politycznym swoich społeczności. Może się to zdarzyć z powodu różnych czynników, takich jak:

- ubóstwo
- brak wykształcenia
- dyskryminacja
- kwestie zdrowia psychicznego

Wykluczenie dorosłych może prowadzić do szeregu negatywnych skutków, takich jak ograniczony dostęp do zasobów i możliwości, izolacja społeczna oraz zły stan zdrowia fizycznego i psychicznego. Pojęcie wykluczenia dorosłych jest wielowymiarowe i może być rozumiane w różnych ramach teoretycznych:

- Teoria wykluczenia społecznego twierdzi, że wykluczenie jest wynikiem połączenia czynników strukturalnych, kulturowych i indywidualnych. Czynniki strukturalne obejmują politykę gospodarczą, polityczną i społeczną, która tworzy bariery dla uczestnictwa, takie jak bezrobocie, ubóstwo i dyskryminacja. Czynniki kulturowe obejmują normy, wartości i przekonania, które kształtują sposób, w jaki ludzie są traktowani i postrzegani, takie jak rasizm i seksizm. Czynniki indywidualne obejmują cechy osobiste i doświadczenia, które kształtują sposób, w jaki ludzie poruszają się w świecie społecznym, takie jak wykształcenie, umiejętności i zdrowie psychiczne.
- Ramy ryzyka i odporności. Ramy ryzyka i odporności są wykorzystywane do identyfikacji, oceny i przeciwdziałania czynnikom ryzyka, które mogą prowadzić do wykluczenia dorosłych. Ramy te koncentrują się na zdolności jednostek i społeczności do radzenia sobie z przeciwnościami losu i wychodzenia z nich. Dąży do zrozumienia przyczyn podatności na zagrożenia i czynników, które mogą pomóc w ochronie przed nimi. Zrozumienie wzajemnego oddziaływania czynników ryzyka i czynników ochronnych może pomóc w opracowaniu interwencji i polityk wspierających jednostki i społeczności w przezwyciężaniu trudności.
- Teoria kapitału ludzkiego. Teoria ta koncentruje się na indywidualnych aktywach i cechach, które kształtują zdolność ludzi do uczestnictwa w gospodarce, takich jak wykształcenie, umiejętności i zdrowie. Argumentuje, że inwestycje w kapitał ludzki mogą prowadzić do zwiększonego wzrostu gospodarczego i mobilności społecznej.
- Teoria kapitału społecznego: Teoria ta podkreśla znaczenie sieci społecznych, norm i zaufania w promowaniu integracji społecznej. Twierdzi ona, że jednostki i społeczności o wysokim poziomie kapitału społecznego mają lepszy dostęp do zasobów i możliwości oraz uczestniczą w życiu obywatelskim i politycznym.
- Teoria tożsamości społecznej. Teoria ta twierdzi, że tożsamość społeczna, w tym płeć, rasa, klasa, religia, seksualność itp. kształtuje doświadczenia jednostek i możliwości uczestnictwa w społeczeństwie. Dyskryminacja, uprzedzenia i stereotypy mogą tworzyć bariery dla uczestnictwa, prowadząc do wykluczenia społecznego.
- Intersekcjonalność. Teoria ta opiera się na teorii tożsamości społecznej, twierdząc, że tożsamości społeczne, takie jak rasa, płeć i klasa, nie istnieją niezależnie, ale raczej przecinają się i oddziałują na siebie, kształtując doświadczenia jednostek związane z wykluczeniem społecznym. Podkreśla, że osoby, które są członkami wielu marginalizowanych grup, mogą napotkać więcej niedogodności, potęgując skutki wykluczenia społecznego.

Wykluczenie dorosłych nie jest stanem stałym ani trwałym, ale raczej dynamicznym procesem, na który mogą wpływać zmiany. Dlatego też przeciwdziałanie wykluczeniu dorosłych wymaga holistycznego i multidyscyplinarnego podejścia, które uwzględnia przyczyny i konsekwencje tego zjawiska.

Charakterystyka osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem

Istnieje szereg cech demograficznych i społeczno-ekonomicznych, które okazały się być związane ze zwiększonym ryzykiem wykluczenia dorosłych. Obejmują one:

- **Niski dochód i ubóstwo**
Dorośli żyjący w ubóstwie są bardziej narażeni na wykluczenie z powodu braku dostępu do zasobów i możliwości. Obejmuje to trudności z zaspokojeniem podstawowych potrzeb, takich jak żywność, mieszkanie i opieka zdrowotna.
- **Niski poziom wykształcenia**
Dorośli o niskim poziomie wykształcenia są bardziej narażeni na wykluczenie z rynku pracy, co może prowadzić do ograniczonego dostępu do dochodów i sieci społecznych.
- **Bezrobocie**
Dorośli bezrobotni są bardziej narażeni na ograniczony dostęp do dochodów i sieci społecznych, co może prowadzić do izolacji społecznej i wykluczenia.

- **Niepełnosprawność**
Dorośli niepełnosprawni są bardziej narażeni na bariery w edukacji, zatrudnieniu i życiu społecznym.
- **Pochodzenie migracyjne**
Dorośli migranci często napotykać szereg wyzwań, w tym bariery językowe, dyskryminację i brak dostępu do sieci wsparcia społecznego.
- **Mniejszość rasowa i etniczna**
Dorośli należący do niektórych grup etnicznych lub rasowych są bardziej narażeni na dyskryminację i bariery w uczestnictwie w edukacji, zatrudnieniu i życiu społecznym.
- **Płeć**
Kobiety są bardziej narażone na ubóstwo, niższy poziom wykształcenia i ograniczony dostęp do płatnego zatrudnienia.
- **Wiek**
Osoby starsze są bardziej narażone na wykluczenie ze względu na takie czynniki, jak ograniczony dostęp do usług, ograniczona mobilność i ograniczony dostęp do sieci społecznych.

Należy pamiętać, że osoby mogą być bardziej narażone na wykluczenie ze względu na krzyżowanie się wielu cech, takich jak bycie mniejszością etniczną, niskie dochody i niepełnosprawność. Dlatego też przeciwdziałanie wykluczeniu wymaga holistycznego i multidyscyplinarnego podejścia, które odnosi się do jego przyczyn i konsekwencji.

Podejście do pracy z dorosłymi słuchaczami wymagającymi szczególnego traktowania

Oto kilka opartych na dowodach podejść do pracy z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem, na których można oprzeć swoje działania. Należy pamiętać, że niektóre z nich to pomysły, które mogą być wdrażane przez same organizacje pozarządowe, ale niektóre wymagają współpracy z instytucjami publicznymi, takimi jak gminy, w celu osiągnięcia długotrwałych, zrównoważonych rezultatów:

- **Programy zatrudnienia**
Programy szkolenia zawodowego i zatrudnienia mogą pomóc zwiększyć dostęp jednostek do rynku pracy i zmniejszyć ich ryzyko wykluczenia. Programy te mogą obejmować szkolenie umiejętności, usługi pośrednictwa pracy i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego.
- **Wsparcie dochodu**
Pomoc finansowa i programy wsparcia dochodu mogą pomóc złagodzić ubóstwo i zmniejszyć ryzyko wykluczenia. Programy te mogą obejmować transfery pieniężne, pomoc żywnościową i dotacje mieszkaniowe.
- **Edukacja i szkolenia**
Programy edukacyjne i szkoleniowe mogą pomóc zwiększyć dostęp jednostek do edukacji, umiejętności i możliwości zatrudnienia, zmniejszając ich ryzyko wykluczenia.
- **Usługi zdrowotne i społeczne**
Usługi zdrowotne i społeczne mogą pomóc w zaspokojeniu potrzeb zdrowotnych i społecznych osób i rodzin, zmniejszając ich ryzyko wykluczenia. Usługi te mogą obejmować podstawową opiekę zdrowotną lub usługi w zakresie zdrowia psychicznego.
- **Podejścia oparte na społeczności**
Podejścia oparte na społeczności obejmują pracę z jednostkami i rodzinami w kontekście ich społeczności. Podejścia te mogą obejmować organizowanie społeczności, badania partycypacyjne.

- Podejście oparte na „upodmiotowieniu”
Podejście „empowerment” koncentruje się na budowaniu indywidualnych i społecznych umiejętności i zdolności do podejmowania działań i rozwiązywania własnych problemów. Ma na celu zwiększenie kontroli jednostek nad ich życiem oraz zwiększenie możliwości uczestniczenia w swoich społecznościach.

Ważne jest, aby wziąć pod uwagę, że te interwencje i podejścia nie wykluczają się wzajemnie i mogą być stosowane w połączeniu w celu przeciwdziałania wykluczeniu dorosłych. Ponadto to, co jest najbardziej odpowiednie dla jednej populacji lub kontekstu, może nie być odpowiednie dla innej. Dlatego interwencje powinny być dostosowane do konkretnych potrzeb i okoliczności osób i społeczności, których dotyczą. Istotnym elementem jest również monitorowanie, ocena i ciągłe doskonalenie tych interwencji.

Kluczowe zasady pracy z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem

Istnieje kilka kluczowych zasad, które mogą kierować pracą z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem:

- Podejście „empowerment” koncentruje się na budowaniu indywidualnych i społecznych umiejętności i zdolności do podejmowania działań i rozwiązywania własnych problemów. Jego celem jest zwiększenie kontroli jednostek nad własnym życiem i ich zdolności do uczestniczenia w życiu społeczności.
- Podejście oparte na mocnych stronach koncentruje się na atutach i możliwościach jednostek i społeczności, a nie na deficytach i problemach. Podkreślając i opierając się na ich mocnych stronach, pomagają w promowaniu integracji i poprawie ogólnego dobrostanu.
- Opieka oparta na traumie uznaje wpływ przeszłych i obecnych traumatycznych doświadczeń na jednostki i społeczności. Obejmuje ona zrozumienie, rozpoznanie i reagowanie na traumę w sposób, który promuje bezpieczeństwo i powrót do równowagi.
- Wrażliwość kulturowa obejmuje zrozumienie i poszanowanie kulturowego pochodzenia, tradycji, przekonań i wartości jednostek i społeczności. Dzięki wrażliwości kulturowej interakcje mogą być bardziej skuteczne, integracyjne i pełne szacunku.
- Podejście partycypacyjne, które jest procesem angażującym jednostki, społeczności i dostawców usług w projektowanie, wdrażanie i ocenę interwencji.
- Holistyczne podejście obejmuje zajęcie się wieloma i wzajemnie oddziałującymi czynnikami, które przyczyniają się do wykluczenia dorosłych, takimi jak ubóstwo, brak wykształcenia, dyskryminacja i kwestie zdrowia psychicznego.
- Praktyka oparta na dowodach, która obejmuje wykorzystanie badań i danych w celu informowania o rozwoju, wdrażaniu i ocenie interwencji. Efektywność interwencji wzmacnia oparcie się na najlepszych praktykach.
- Współpraca i budowanie partnerstwa z wieloma interesariuszami, w tym rządem, organizacjami non-profit, organizacjami społecznymi i sektorem prywatnym.

Edukacja dorosłych i zrównoważony rozwój

Praca z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem i promowanie zrównoważonego rozwoju są ze sobą powiązane na kilka sposobów. Naszą rolą jako pracowników organizacji pozarządowych jest wspieranie naszych słuchaczy i zapewnianie im lepszych możliwości rozwoju we wszystkich sferach życia, aby mogli zbudować bardziej zrównoważone życie. Oto kilka strategii, jak to osiągnąć:

- **Zmniejszanie ubóstwa**
Programy i interwencje dotyczące wykluczenia osób dorosłych, takie jak wsparcie dochodu i programy zatrudnienia, mogą pomóc złagodzić ubóstwo i zmniejszyć ryzyko wykluczenia. To z kolei wzmacnia zrównoważony rozwój, pomagając zapewnić, że każdy ma dostęp do źródeł, których potrzebuje, do prowadzenia satysfakcjonującego życia.
- **Przeciwdziałanie dyskryminacji**
Przeciwdziałanie dyskryminacji i praca na rzecz promowania włączenia społecznego może pomóc w stworzeniu bardziej sprawiedliwego i integracyjnego społeczeństwa, które jest jednym z kluczowych elementów zrównoważonego rozwoju.
- **Promowanie podejścia opartego na społeczności**
Podejścia oparte na społeczności mogą pomóc w rozwijaniu poczucia przynależności, promowaniu spójności społecznej i umożliwieniu społecznościom współpracy i rozwiązania problemów, z którymi się borykają, w tym kwestii związanych z wykluczeniem.
- **Budowanie zrównoważonych miast i społeczności**
Wiele osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem mieszka na obszarach miejskich o złych warunkach życia, takich jak brak przystępnych cenowo mieszkań, słaby transport publiczny, zanieczyszczenie środowiska i brak terenów zielonych. Obszary te często charakteryzują się ubóstwem, wysokimi wskaźnikami przestępczości i ograniczonym dostępem do usług, co przyczynia się do wykluczenia i złych wyników zdrowotnych. Rozwiązanie tych problemów poprzez zrównoważony rozwój obszarów miejskich może mieć pozytywny wpływ na jakość życia mieszkańców, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Cele zrównoważonego rozwoju ONZ (SDGs) w szczególności wzywają do wyeliminowania ubóstwa, zapewnienia dostępu do wysokiej jakości edukacji, godnej pracy dla wszystkich, zmniejszenia nierówności oraz budowania integracyjnych i odpornych społeczności. Cele te można osiągnąć poprzez zajęcie się czynnikami powodującymi wykluczenie dorosłych oraz poprzez zastosowanie intersekcyjnego i holistycznego podejścia do interwencji.

Praca z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem jest istotną częścią promowania zrównoważonego rozwoju, ponieważ obie te kwestie są ze sobą powiązane i dążą do wspólnych celów. Zajmując się wykluczeniem dorosłych i pracując nad stworzeniem bardziej integracyjnego, sprawiedliwego i odpornego społeczeństwa, możemy pomóc zapewnić każdemu możliwość uczestniczenia w gospodarce, społeczności i życiu politycznym.

Zadanie 1. Refleksja nad naszą praktyką. Praca z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem

Celem tego ćwiczenia jest pomoc w zastanowieniu się nad własną praktyką podczas pracy z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem i zidentyfikowanie obszarów wymagających poprawy. Zastanawiając się nad niedawnym doświadczeniem, będą Państwo w stanie uzyskać wgląd w wyzwania, przed którymi Państwo stoją i sukcesy, które osiągają. Zadanie pozwoli zidentyfikować konkretne obszary, które można usprawnić.

Instrukcje krok po kroku:

1. Refleksje na temat dotychczasowego doświadczenia.
Poświęćcie Państwo trochę czasu na refleksję nad niedawnym doświadczeniem w pracy z osobą dorosłą zagrożoną wykluczeniem. Proszę zapisać swoje przemyślenia i odczucia, w tym wszelkie wyzwania, przed którymi stanęliście oraz sukcesy, które osiągnęliście.
2. Określenie wyzwań i sukcesów napotkanych podczas tego doświadczenia.
Proszę zidentyfikować konkretne wyzwania i sukcesy, które napotkaliście. Może to obejmować takie kwestie, jak trudności w komunikacji, brak zaangażowania ze strony osoby dorosłej, różnice kulturowe lub brak zrozumienia potrzeb osoby dorosłej.
3. Badanie najlepszych praktyk w pracy z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem.
Proszę zapoznać się z najlepszymi praktykami pracy z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem. Może to obejmować takie rzeczy jak aktywne słuchanie, wrażliwość kulturowa i praktyka oparta na traumie. Proszę zastanowić się, w jaki sposób te najlepsze praktyki są zgodne z Państwa doświadczeniem i zidentyfikować obszary, w których Państwa praktyka różni się od najlepszych praktyk.
4. Zastanowienie się nad swoją rolą jako edukatora w tym doświadczeniu.
Proszę zastanowić się nad swoją rolą jako edukatora w tym doświadczeniu. Rozważcie wszelkie założenia lub uprzedzenia, które mogliście mieć i jak mogły one wpłynąć na to doświadczenie. Proszę zastanowić się, jak moglibyście inaczej podejść do tej sytuacji i co moglibyście zrobić, aby lepiej wspierać osobę dorosłą.
5. Zidentyfikowanie obszarów do poprawy w swojej praktyce i stworzenie planu ich rozwiązania.
Na podstawie refleksji i badań proszę zidentyfikować obszary do poprawy w swojej praktyce. Proszę stworzyć plan zajęcia się tymi obszarami, w tym konkretne cele, strategie i działania, które można podjąć, aby poprawić swój warsztat.
6. Proszę podzielić się swoimi przemyśleniami i planem ze współpracownikami lub mentorem i poprosić o informację zwrotną.

Zadanie 2. Zrównoważony rozwój i edukacja dorosłych. Refleksja nad rolą edukatora

Zadanie to ma na celu pomóc w zrozumieniu swojej roli i zaplanowaniu strategii promowania zrównoważonego rozwoju wśród słuchaczy - dorosłych zagrożonych wykluczeniem.

Instrukcje krok po kroku:

1. Przeczytaj cele zrównoważonego rozwoju ONZ (SDGs) i zastanów się, w jaki sposób edukacja dorosłych może przyczynić się do osiągnięcia tych celów.
2. Zidentyfikuj jeden konkretny cel zrównoważonego rozwoju, którym jesteś szczególnie zainteresowany i przeprowadź badania na temat obecnych wyzwań i możliwości edukacji dorosłych w odniesieniu do tego celu zrównoważonego rozwoju.
3. Korzystając ze swoich badań, stwórz artykuł, który odpowiada na następujące pytania:
  - W jaki sposób edukacja dorosłych może przyczynić się do osiągnięcia wybranego celu zrównoważonego rozwoju?
  - Jakie są główne wyzwania i możliwości dla edukacji dorosłych w odniesieniu do tego celu zrównoważonego rozwoju?

- Zastanów się nad swoją rolą jako edukatora i nad tym, jak możesz zintegrować zrównoważony rozwój i edukację dorosłych w swojej praktyce nauczania.
  - Jakich strategii i podejść można użyć, aby połączyć edukację dorosłych ze zrównoważonym rozwojem?
  - Jak możesz zmierzyć wpływ swojego nauczania na zrównoważony rozwój osób dorosłych, z którymi pracujesz?
4. Podziel się swoją refleksją ze współpracownikami i wspólnie przedyskutujcie, jakie działania mogłaby wdrożyć organizacja pozarządowa, aby promować wiedzę na temat wybranego celu zrównoważonego rozwoju.

Zadanie 3. Zrównoważony rozwój i edukacja dorosłych: Opracowanie programu nauczania

To zadanie ma pomóc w refleksji nad obecnym programem nauczania i zidentyfikowaniu obszarów, w których można zintegrować zrównoważony rozwój. Opracowując plan i tworząc listę działań i zasobów, będą Państwo w stanie krytycznie myśleć o tym, jak włączyć zrównoważony rozwój do pakietu edukacyjnego oferowanego przez twoją organizację.

Instrukcje krok po kroku:

1. Przeglądanie aktualnego programu nauczania edukacji dorosłych, w który jesteś zaangażowany.
2. Określenie obszaru, w którym zrównoważony rozwój mógłby zostać włączony do programu nauczania.
3. Opracowanie planu włączenia zrównoważonego rozwoju do programu nauczania, w tym konkretnych celów i efektów uczenia się.
4. Stworzenie listy działań i zasobów, które mogą być wykorzystane do wspierania integracji zrównoważonego rozwoju z programem nauczania.
5. Refleksja nad sposobami, w jakie integracja zrównoważonego rozwoju z programem nauczania może przynieść korzyści dorosłym słuchaczom, w tym w jaki sposób może promować integrację społeczną i poprawić możliwości ekonomiczne.
6. Podziel się swoim planem z innymi edukatorami i uzyskaj informacje zwrotne.

Plan warsztatów. Zrozumienie wykluczenia i integracja

Cele:

- zrozumienie pojęcia wykluczenia i włączenia;
- rozpoznawanie różnych form wykluczenia i jego wpływu na jednostki i społeczności;
- identyfikowanie przykładów wykluczenia i włączenia we własnym życiu i w społeczeństwie;
- opracowywanie strategii promowania integracji w życiu osobistym i zawodowym.

Potrzebne materiały:

- materiały informacyjne;
- przykłady wykluczenia i włączenia w społeczeństwie;
- Flipchart lub tablica.

Instrukcje krok po kroku

1. Wprowadzenie (30 min)
Rozpocznij warsztaty od wprowadzenia tematu wykluczenia i włączenia. Poproś uczestników o podzielenie się wcześniejszą wiedzą lub doświadczeniami związanymi z tymi pojęciami.
2. Dyskusja (30 min)
Podziel grupę na mniejsze i podaj każdej z nich przykłady wykluczenia i włączenia w społeczeństwie (patrz materiał uzupełniający nr 2). Zachęć uczniów do omówienia przykładów i określenia wpływu wykluczenia i włączenia na jednostki i społeczności.
3. Osobista refleksja (20 min)
Poproś uczniów, aby zastanowili się nad własnym życiem i zidentyfikowali przykłady wykluczenia i włączenia, których doświadczyli lub byli świadkami. Zachęć ich do podzielenia się swoimi refleksjami z grupą.
4. Strategie promowania włączenia społecznego (30 min)
Przekaż uczestnikom informacje na temat strategii promowania integracji w życiu osobistym i zawodowym (patrz materiał uzupełniający nr 3). Zachęć ich do burzy mózgów i dzielenia się pomysłami.
5. Podsumowanie (15 min)
Podsumuj główne punkty warsztatów i zachęć uczestników do podzielenia się swoimi wnioskami. Zachęć ich do zastanowienia się, w jaki sposób mogą promować integrację w życiu osobistym i zawodowym oraz zapewnij im zasoby, z których mogą korzystać, aby kontynuować naukę na te tematy.

Materiał uzupełniający nr 1. Definicje

Inkluzywność odnosi się do stanu lub działania polegającego na włączeniu lub byciu włączonym do grupy, organizacji lub społeczeństwa. W kontekście edukacji i integracji społecznej odnosi się do praktyki zapewniania, że wszystkie osoby, niezależnie od ich różnic, mają równy dostęp do możliwości i zasobów oraz są cenione i szanowane za to, kim są. Obejmuje to tworzenie środowiska sprzyjającego włączeniu społecznemu, w którym wszyscy czują się mile widziani, doceniani i szanowani, a różne perspektywy i doświadczenia są uznawane, rozumiane i doceniane. Integracja oznacza również usuwanie barier, które uniemożliwiają jednostkom pełne uczestnictwo w życiu społecznym, takich jak dyskryminacja, uprzedzenia i brak dostępności. Promuje ideę, że każdy ma prawo do partycypacji, uczenia się i czerpania korzyści ze swojego środowiska. Inkluzja jest przeciwieństwem wykluczenia.

Wykluczenie odnosi się do stanu lub działania polegającego na wykluczeniu lub byciu wykluczonym z grupy, organizacji, lub społeczeństwa. W kontekście edukacji i integracji społecznej odnosi się do praktyki nieuwzględniania lub niezapewniania równego dostępu do możliwości i zasobów dla niektórych osób lub grup, w oparciu o czynniki takie jak rasa, pochodzenie etniczne, płeć, status społeczno - ekonomiczny, religia, zdolności lub inne cechy. Może to skutkować marginalizacją i izolacją jednostek lub grup oraz mieć negatywny wpływ na ich fizyczne, psychiczne i emocjonalne samopoczucie. Wykluczenie może przybierać różne formy, w tym wykluczenie fizyczne, społeczne, ekonomiczne i polityczne. Przykładowo wykluczenie fizyczne ma miejsce, gdy budynki lub przestrzenie nie są dostępne dla osób niepełnosprawnych. Wykluczenie społeczne ma miejsce, gdy jednostki lub grupy są dyskryminowane lub marginalizowane ze względu na rasę, pochodzenie etniczne lub inne cechy. Wykluczenie ekonomiczne występuje, gdy jednostkom lub grupom odmawia się dostępu do edukacji, zatrudnienia lub innych zasobów ze względu na ich status społeczno-ekonomiczny. Wykluczenie polityczne spotykamy, gdy jednostkom lub grupom odmawia się prawa do udziału w procesach decyzyjnych, które mają wpływ na ich życie.

Materiał uzupełniający nr 2. Przykłady włączenia i wykluczenia

Przykłady integracji i wykluczenia w społeczeństwie można znaleźć w wielu różnych obszarach, w tym w edukacji, zatrudnieniu, mieszkalnictwie, opiece zdrowotnej i reprezentacji politycznej. Niektóre przykłady obejmują:

Edukacja:

- Integracja w edukacji oznacza, że wszyscy uczniowie, niezależnie od rasy, pochodzenia etnicznego, płci, statusu społeczno-ekonomicznego, zdolności lub innych cech, mają równy dostęp do wysokiej jakości edukacji, która spełnia ich potrzeby.
- Wykluczenie w edukacji może mieć miejsce, gdy uczniom odmawia się dostępu do edukacji z powodu dyskryminacji lub braku zasobów. Na przykład uczniowie z rodzin o niskich dochodach mogą nie mieć dostępu do tych samych zasobów edukacyjnych, co uczniowie z bardziej zamożnych rodzin.

Zatrudnienie:

- Integracja w zatrudnieniu oznacza, że wszystkie osoby mają równe szanse na znalezienie i utrzymanie pracy, niezależnie od rasy, pochodzenia etnicznego, płci, statusu społeczno- ekonomicznego, zdolności lub innych cech.
- Wykluczenie w zatrudnieniu może wystąpić, gdy jednostkom odmawia się możliwości zatrudnienia z powodu dyskryminacji lub braku zasobów. Na przykład kobiety mogą być niedostatecznie reprezentowane w niektórych dziedzinach, takich jak nauki ścisłe, technologia, inżynieria i matematyka (STEM)

Mieszkalnictwo:

- Integracja mieszkaniowa oznacza, że wszystkie osoby mają dostęp do bezpiecznych, przystępnych cenowo i dostępnych mieszkań, niezależnie od rasy, pochodzenia etnicznego, płci, statusu społeczno-ekonomicznego, zdolności lub innych cech.

- Wykluczenie mieszkaniowe może mieć miejsce, gdy osobom odmawia się dostępu do mieszkań z powodu dyskryminacji lub braku zasobów. Na przykład osoby niepełnosprawne mogą napotkać bariery w znalezieniu dostępnego mieszkania.

Opieka zdrowotna:

- Integracja w opiece zdrowotnej oznacza, że wszystkie osoby mają dostęp do wysokiej jakości opieki zdrowotnej, niezależnie od ich rasy, pochodzenia etnicznego, płci, statusu społeczno- ekonomicznego, zdolności lub innych cech.
- Wykluczenie w opiece zdrowotnej może wystąpić, gdy osobom odmawia się dostępu do opieki zdrowotnej z powodu dyskryminacji lub braku zasobów. Na przykład osoby o niskich dochodach mogą nie mieć dostępu do tych samych usług opieki zdrowotnej, co osoby o wyższych dochodach.

Reprezentacja polityczna:

- Włączenie do reprezentacji politycznej oznacza, że wszystkie osoby mają równe szanse na udział w procesach decyzyjnych, które mają wpływ na ich życie, niezależnie od ich rasy, pochodzenia etnicznego, płci, statusu społeczno-ekonomicznego, zdolności lub innych cech.
- Wykluczenie w reprezentacji politycznej może wystąpić, gdy jednostkom odmawia się możliwości uczestniczenia w procesach decyzyjnych z powodu dyskryminacji lub braku zasobów. Na przykład osoby ze społeczności mniejszościowych mogą nie mieć takiej samej reprezentacji w urzędach politycznych.

Materiał uzupełniający 3. Strategie promowania włączenia społecznego

Istnieje wiele strategii, które jednostki mogą wykorzystać do promowania integracji w życiu osobistym i zawodowym. Niektóre przykłady obejmują:

1. Uczenie się o różnych kulturach, perspektywach i doświadczeniach może pomóc w zwiększeniu zrozumienia i empatii dla innych.
2. Aktywne słuchanie i docenianie perspektywy innych.
3. Kwestionowanie stereotypów i uprzedzeń. Świadomość własnych uprzedzeń i podejmowanie kroków w celu zakwestionowania stereotypów i uprzedzeń.
4. Tworzenie przestrzeni sprzyjających włączeniu społecznemu
Tworzenie przestrzeni fizycznych i wirtualnych sprzyjających włączeniu społecznemu, w tym dostępności i dostosowań językowych.
5. Stawanie w obronie i wspieranie marginalizowanych grup i osób oraz opowiadanie się za politykami i praktykami promującymi integrację może pomóc w stworzeniu bardziej integracyjnego społeczeństwa.
6. Refleksja nad własnym uprzywilejowaniem i tym, jak mogło ono wpłynąć na nasze doświadczenia i możliwości, może pomóc w promowaniu empatii i zrozumienia dla innych.
7. Budowanie relacji z ludźmi z różnych środowisk.
8. Zachęcanie do różnorodności w procesach zatrudniania, awansowania i podejmowania decyzji.
9. Wspieranie polityk i przepisów, które promują integrację i chronią marginalizowane grupy..
10. Otwartość na informacje zwrotne i uczenie się na błędach.

Rozdział 4

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju

| Dobrze zdrowie i jakość życia

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Funded by
the European Union

Definiowanie pojęć

Zgodnie z definicjami podanymi przez UNESCO:

- Dobre samopoczucie to poczucie zadowolenia z życia, stan charakteryzujący się zdrowiem, szczęściem i dobrobytem.
- Dobre zdrowie dotyczy opieki nad ludzkim ciałem i wszystkiego, co można zrobić, aby chronić je przed chorobami i zatruciami oraz umożliwić dostęp do opieki.

SDG 3: Zapewnienie wszystkim w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrostanu stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju. Cel ten odnosi się do wszystkich głównych priorytetów zdrowotnych: zdrowia reprodukcyjnego, matek, noworodków, dzieci i młodzieży; chorób zakaźnych i niezakaźnych; powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego; oraz dostępu dla wszystkich do bezpiecznych, skutecznych, wysokiej jakości i przystępnych cenowo leków i szczepionek.

SDG 3: Dobre zdrowie i jakość życia, ma również na celu zapobieganie niepotrzebnemu cierpieniu z powodu chorób, którym można zapobiec i przedwczesnej śmierci, koncentrując się na kluczowych celach, które poprawiają zdrowie całej populacji kraju. Regiony o największym obciążeniu chorobami oraz zaniedbane grupy ludności są obszarami priorytetowymi. Cel nr 3 wzywa również do większych inwestycji w badania i rozwój.

Wymiar społeczny celu zrównoważonego rozwoju nr 3 - dobre zdrowie i jakość życia

Zdrowie jest podstawowym prawem człowieka i kluczowym wskaźnikiem zrównoważonego rozwoju.

Zły stan zdrowia zagraża prawom dzieci do edukacji, ogranicza możliwości ekonomiczne kobiet i mężczyzn oraz zwiększa ubóstwo w społecznościach i krajach na całym świecie. Oprócz tego, że jest przyczyną ubóstwa, ma ono wpływ na zdrowie i jest silnie powiązane z innymi aspektami zrównoważonego rozwoju, w tym z wodą i warunkami sanitarnymi, równością płci, zmianami klimatycznymi oraz pokojem i stabilnością na świecie.

W ostatnich latach poczyniono znaczne postępy, ale nadal istnieją poważne wyzwania. Kobiety na całym świecie nadal nie mają dostępu do opieki w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Każdego dnia pojawiają się tysiące nowych przypadków HIV/AIDS, miliardy ludzi pozostają bez dostępu do podstawowych leków, miliony dorosłych i dzieci cierpią z powodu niedożywienia, a szacuje się, że globalna ilość odpadów potroi się w nadchodzących latach, co będzie miało poważny wpływ na zdrowie. Ponadto wraz ze wzrostem integracji gospodarczej, mobilności i niestabilności politycznej pojawiają się nowe wyzwania i zagrożenia dla zdrowia, zagrażające źródłom utrzymania zarówno na globalnej Północy, jak i na Południu.

SDG3 - Dobre zdrowie i jakość życia - zapewnia zdrowe życie i promuje dobrostan dla wszystkich w każdym wieku. Zdrowie jest warunkiem wstępnym i wynikiem zrównoważonego rozwoju, eliminacji ubóstwa i osiągnięcia równości płci.

Przykładowo leczenie chorób niezakaźnych każdego roku pogrąża miliony rodzin w długach. Dobry stan zdrowia i samopoczucie poprawiają zdolność osób w każdym wieku do ukończenia edukacji, zwiększają dostęp do możliwości i zmniejszają nierówności.

Na poziomie praktycznym działania w ramach SDG3 - Dobre zdrowie i jakość życia - powinny priorytetowo traktować pełne spektrum usług, począwszy od promocji, profilaktyki, leczenia, rehabilitacji i opieki paliatywnej. Muszą być regularnie weryfikowane przy użyciu odpowiednich wskaźników Światowego Zgromadzenia Zdrowia.

Rządy muszą usunąć bariery społeczne, kulturowe i ekonomiczne, aby zapewnić pełny dostęp do przystępnych cenowo, wysokiej jakości usług zdrowotnych i wsparcia psychospołecznego dla wszystkich słabszych grup społecznych, w tym kobiet, dzieci, nastolatków, osób starszych, osób niepełnosprawnych, przesiedleńców i uchodźców oraz osób w strefach po klęskach żywiołowych lub konfliktach. Musi to obejmować integrację usług w zakresie zdrowia psychicznego z podstawową opieką zdrowotną; dostęp do przystępnych cenowo leków; powstrzymanie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe; planowanie i wdrażanie kompleksowych, odpowiednio finansowanych planów i strategii zdrowotnych; oraz uchwalanie przepisów chroniących prawa człowieka i podejmowanie kompleksowych działań w celu zaradzenia naruszeniom.

Wielosektorowe i wielopodmiotowe podejście przyspieszy postępy w realizacji SDG3, w tym: zapewnienie dostępu do czystej i bezpiecznej wody, urządzeń sanitarnych i higieny; wyeliminowanie głodu i poprawę żywienia; zwiększone działania na rzecz osiągnięcia równości płci; zakończenie przemocy wobec kobiet i zapewnienie dostępu do zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Inwestowanie w fizyczne i psychiczne zdrowie matek i dzieci, a także wczesne wsparcie rodzicielskie oraz wczesną edukację i opiekę nad dziećmi. Wspomniane elementy jest są kluczem do zmniejszenia ubóstwa.

Postęp w realizacji SDG3 zależy również od łagodzenia skutków zmian klimatu i zagrożeń środowiskowych o daleko idących konsekwencjach, w tym dla zdrowia, produkcji żywności i rolnictwa oraz zrównoważonej industrializacji. Rządy powinny pomóc w identyfikacji i przy odpowiednim przydziale środków budżetowych, programów społeczeństwa obywatelskiego, które reprezentują najlepsze praktyki w opiece zdrowotnej.

Edukacja na rzecz Celu Zrównoważonego Rozwoju

Cel nr 3. Dobre zdrowie i jakość życia

Wejście na ścieżkę zrównoważonego rozwoju będzie wymagało głębokiej transformacji naszego sposobu myślenia i działania. Aby zaangażować się w kwestie związane ze zrównoważonym rozwojem, jednostki muszą stać się twórcami zmian. Potrzebują wiedzy, umiejętności, wartości i postaw, które pozwolą im przyczynić się do zmian w zakresie zrównoważonego rozwoju. Edukacja ma zatem kluczowe znaczenie dla osiągnięcia tych celów.

Skuteczne wdrożenie SDG3, powinno koncentrować się na:

- umożliwieniu podejmowania świadomych decyzji i odpowiedzialnych działań na rzecz integralności środowiskowej, rentowności i sprawiedliwego społeczeństwa dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- rozwijaniu kompetencji umożliwiających jednostkom refleksję nad własnymi działaniami, z uwzględnieniem ich obecnego i przyszłego wpływu na społeczeństwo, kulturę, gospodarkę i środowisko, z perspektywy lokalnej i globalnej
- wzmocnieniu pozycji osób uczących się w celu umożliwienia im działania w złożonych sytuacjach w sposób zrównoważony, co może wymagać od nich obrania nowych kierunków oraz uczestnictwie w procesach społeczno-politycznych, zmierzających do zrównoważonego rozwoju ich społeczeństw;
- zapewnieniu edukacji, która ma znaczenie i jest istotna dla każdego w świetle dzisiejszych wyzwań;
- tworzeniu interaktywnych, skoncentrowanych na słuchacza środowisk nauczania i uczenia się;
- wspieraniu samodzielnego uczenia się, uczestnictwa i współpracy, zorientowanie na rozwiązywanie problemów, interdyscyplinarność oraz łączenie formalnego i nieformalnego uczenia się.

Tylko takie podejście pedagogiczne umożliwi rozwój kluczowych kompetencji potrzebnych do promowania zrównoważonego rozwoju.

Dlaczego edukacja jest kluczowa dla osiągnięcia dobrego zdrowia i jakości życia?

Edukacja zdrowotna obejmuje naukę o czynnikach chorób zakaźnych i niezakaźnych oraz o powiązaniach między jakością odżywiania, czynnikami środowiskowymi i wyborem stylu życia. Poprzez badania i ewaluację słuchacze nabywają umiejętności niezbędne do krytycznej analizy czynników wpływających na zdrowie. Równolegle rozwijają odpowiedzialność za własne zdrowie i dobre samopoczucie w ramach własnych wyborów i zachowań, a także za wybory i innych osób.

Edukacja odgrywa kluczową rolę w osiąganiu Celu Zrównoważonego Rozwoju (SDG) "Dobre zdrowie i jakość życia", ponieważ pomaga jednostkom zdobywać wiedzę i umiejętności niezbędne do podejmowania świadomych decyzji. Edukacja umożliwia jednostkom przejęcie odpowiedzialności za własne zdrowie poprzez m.in. poprzez dostarczanie informacji na temat zdrowego stylu życia, zapobiegania chorobom i umiejętności poszukiwania odpowiedniej opieki medycznej.

Dorośli słuchacze zagrożeni wykluczeniem są szczególnie narażeni na nierówności zdrowotne, ponieważ często napotykają bariery w dostępie do opieki zdrowotnej i mogą nie mieć wiedzy i zasobów niezbędnych do utrzymania dobrego stanu zdrowia. Poprzez promowanie wiedzy na temat zdrowia i zapewnianie dostępu do edukacji zdrowotnej, można pomóc jednostkom w rozwijaniu zdrowych zachowań, podejmowaniu świadomych decyzji dotyczących ich zdrowia i poruszaniu się po systemie opieki zdrowotnej. Edukacja może również pomóc w radzeniu sobie ze społecznymi uwarunkowaniami zdrowia, takimi jak ubóstwo, bezrobocie i izolacja społeczna.

Co więcej, edukacja może przyczynić się do rozwoju wykwalifikowanej i kompetentnej kadry medycznej, która jest lepiej przygotowana do zaspokajania potrzeb zdrowotnych różnych populacji, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Rola organizacji pozarządowych w promowaniu zdrowia i jakości życia

Niektóre strategie dla organizacji pozarządowych pracujących z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem w celu promowania SDG 3 obejmują:

- Zapewnianie programów i zasobów edukacji zdrowotnej
Organizacje pozarządowe mogą projektować i wdrażać programy edukacji zdrowotnej, które są dostosowane do potrzeb dorosłych słuchaczy zagrożonych wykluczeniem. Programy te mogą obejmować warsztaty, seminaria i sesje szkoleniowe, które koncentrują się na takich tematach, jak zapobieganie chorobom, zdrowy styl życia i poruszanie się po systemie opieki zdrowotnej. Organizacje pozarządowe mogą również zapewniać dostęp do zasobów i materiałów zdrowotnych, takich jak, broszury i filmy, które są przeznaczone dla osób o niskim poziomie umiejętności czytania i pisania lub mówiących różnymi językami.

- Wspieranie polityk, które uwzględniają społeczne uwarunkowania zdrowia
Organizacje pozarządowe mogą opowiadać się za polityką i programami, które odnoszą się do społecznych uwarunkowań zdrowia, które mają wpływ na uczących się dorosłych zagrożonych wykluczeniem. Polityki te mogą obejmować wsparcie inicjatyw prozdrowotnych, dostęp do zdrowej żywności, programy szkolenia zawodowego i dostęp do opieki zdrowotnej dla niedostatecznie rozwiniętych populacji.
- Zmniejszenie stygmatyzacji i dyskryminacji
Organizacje pozarządowe mogą pracować nad zmniejszeniem stygmatyzacji i dyskryminacji związanej z kwestiami zdrowotnymi, które mogą powstrzymać osoby przed szukaniem opieki. Mogą one na przykład angażować się w publiczne kampanie uświadamiające w celu zmniejszenia stygmatyzacji związanej ze zdrowiem psychicznym lub HIV/AIDS. Organizacje pozarządowe mogą pomóc w stworzeniu bardziej przyjaznego środowiska dla osób poszukujących opieki i poprawy ich stanu zdrowia.
- Współpraca z innymi interesariuszami
Organizacje pozarządowe mogą współpracować z innymi organizacjami i interesariuszami w celu opracowania i wdrożenia kompleksowych strategii promocji zdrowia, które zaspokajają potrzeby dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem. Może to obejmować partnerstwo ze świadczenicami opieki zdrowotnej, agencjami rządowymi, organizacjami społecznymi i innymi zainteresowanymi stronami. Współpracując ze sobą, interesariusze mogą wykorzystać swoje mocne strony i zasoby, aby stworzyć bardziej skuteczne i zrównoważone programy i inicjatywy.

Dobre praktyki

Organizacje już pracują nad budowaniem trakcji i silnych fundamentów w osiąganiu celów zrównoważonego rozwoju. Poniżej znajduje się przykładowa lista organizacji pozarządowych, które koncentrują się na osiągnięciu celów SDG3:

- Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (MKCK)
Największa sieć humanitarna na świecie działająca na rzecz łagodzenia ludzkiego cierpienia, ochrony życia i zdrowia oraz poszanowania ludzkiej godności, zwłaszcza podczas konfliktów zbrojnych i innych sytuacji kryzysowych. Organizacja dba o to, aby osoby dotknięte konfliktem mogły uzyskać podstawową opiekę zdrowotną spełniającą powszechnie uznane standardy.
- Lekarze bez granic (Doctors Without Borders)
Międzynarodowa organizacja, która zapewnia opiekę medyczną w nagłych wypadkach milionom ludzi uwięzionych w sytuacjach kryzysowych w ponad 60 krajach na całym świecie. „Lekarze” zapewniają pomoc, gdy kataklizmy - takie jak konflikty zbrojne, epidemie, niedożywienie lub klęski żywiołowe - przekraczają możliwości lokalnych systemów opieki zdrowotnej.
- Hellen Keller International
Organizacja działająca w Afryce i Azji. Jej celem jest zapewnienie większej liczbie osób, zwłaszcza kobietom i dzieciom, niezbędnych składników odżywczych potrzebnych do budowania zdrowego układu odpornościowego i prowadzenia szczęśliwego, produktywnego życia przez wiele lat.
- Partnerzy w dziedzinie zdrowia („Partners in Health”)
Ściśle współpracuje z lokalnymi rządami państw oraz ich instytucjami medycznymi i akademickimi w celu zapewnienia ubogim preferencyjnych warunków opieki zdrowotnej. Nawiązuje długoterminowe relacje z siostrzanymi organizacjami działającymi w środowiskach ubóstwa i dąży do zapewnienia korzyści płynących z nowoczesnych nauk medycznych tym, którzy najbardziej ich potrzebują, a także do zapobiegania rozpaczce.
- Inicjatywa Clintona na rzecz dostępu do opieki zdrowotnej (Clinton Health Access Initiative)
Działa na rzecz poprawy dynamiki rynku leków i diagnostyki, obniżenia cen leczenia, przyspieszenia dostępu do technologii ratujących życie oraz pomocy rządów w budowaniu potencjału niezbędnego do realizacji wysokiej jakości programów opieki i leczenia.
- Amref Health Africa
Szkoli pracowników służby zdrowia w Afryce w obszarach medycznych, które w największym stopniu wpływają na kontynent; wyposaża społeczności w wiedzę, umiejętności i środki do utrzymania dobrego stanu zdrowia i przerwania cyklu ubóstwa.
- Population Services International
Działa na rzecz poprawy zdrowia ludzi w krajach rozwijających się, koncentrując się na wyzwaniach, takich jak planowanie rodziny, HIV i AIDS, zdrowie matek oraz największe zagrożenia dla dzieci poniżej piątego roku życia,

w tym malaria, biegunka, zapalenie płuc i niedożywienie.

Zadanie 1: Refleksja na temat zdrowia i dobrego samopoczucia

Owen Arthur powiedział kiedyś:

"Bo kto ma zdrowie, ma nadzieję, bo kto ma nadzieję, ma wszystko".

1. Proszę rozwinąć to zdanie i zastanowić się nad jego znaczeniem dla Pana/Pani.
2. Jak się Pan/Pani czuje z tym znaczeniem?
3. Jak by Pan/Pani zdefiniował/a dobry stan zdrowia?
4. Jakie praktyki stosuje Pan/Pani w celu utrzymania zdrowego stylu życia?

Zadanie 2. Kampania na rzecz zdrowia psychicznego

Internet jest potężnym źródłem informacji. Oto link do filmu wideo odnoszącego się do kwestii zdrowia psychicznego z kampanii CAMH:

<https://www.youtube.com/watch?v=jBS7v-v5oMo>

Nie mogę oddychać - kampania "Zdrowie psychiczne to zdrowie" | CAMH

1. Jak się Pan/Pani czuje po obejrzeniu tego filmu?
2. Co o tym Państwo sądzą?
3. Co jako nauczyciele/edukatorzy moglibyście zrobić, aby zwiększyć świadomość na temat zdrowia psychicznego?
4. Co może zrobić organizacja pozarządowa, aby promować świadomość zdrowia psychicznego?

Zadanie 3: Refleksja nad wpływem uwarunkowań społecznych na zdrowie i jakość życia

1. Przegląd SDG 3: Zapewnienie zdrowego życia i promowanie dobrostanu dla wszystkich w każdym wieku.
2. Identyfikacja głównych społecznych uwarunkowań zdrowia (np. dochód, edukacja, zatrudnienie, warunki mieszkaniowe, bezpieczeństwo żywnościowe, wsparcie społeczne) oraz ich wpływu na zdrowie i samopoczucie.
3. Proszę zastanowić się nad następującymi pytaniami:
  - W jaki sposób te uwarunkowania społeczne wpływają na zdrowie i dobrostan osób zagrożonych wykluczeniem?
  - W jaki sposób nierówności zdrowotne wpływają na ich udział w społeczeństwie i zdolność do osiągnięcia celów?
  - W jaki sposób nauczyciele mogą przyczynić się do zmian i promowania dobrego zdrowia i jakości życia dla wszystkich?
4. Proszę napisać krótką refleksję (500-800 słów) na temat swoich spostrzeżeń i wniosków. Może Pan/Pani również dołączyć przykłady z własnego doświadczenia w pracy z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem lub z badań naukowych, które ilustrują wpływ uwarunkowań społecznych na zdrowie i dobre samopoczucie.

Plan warsztatów: Budowanie zdrowych nawyków

Cele:

- Zrozumienie celu zrównoważonego rozwoju: dobre zdrowie i jakość życia.
- Zachęcanie uczestników do prowadzenia bardziej zdrowego i zrównoważonego trybu życia

Materiały:

- Materiały informacyjne
- Flipcharty
- Karteczki samoprzylepne
- Długopisy i papier

Instrukcje krok po kroku:

1. Wprowadzenie (30 min)
  - Przedstaw koncepcję SDG: Dobre zdrowie i dobrostan (definicja znajduje się w materiale uzupełniającym nr 1).
  - Przeprowadź krótką dyskusję z uczestnikami, prosząc ich o podzielenie się strategiami utrzymywania zdrowego stylu życia (w obu przypadkach patrz materiał uzupełniający nr 1).
2. Dyskusja grupowa (20 min)
  - Przeprowadź dyskusję z całą grupą, zadając następujące pytania:
    - Jakie są główne problemy zdrowotne w Państwa społeczności?
    - Jak te kwestie zdrowotne wpływają na jednostki, rodziny i społeczeństwo?
    - Jakie działania możemy podjąć, aby rozwiązać te kwestie zdrowotne?
3. Rozwijanie zdrowych nawyków (30 min)
  - Podziel uczestników na małe grupy
  - Poproś każdą grupę o przeprowadzenie burzy mózgów i zapisanie trzech zdrowych nawyków, które chcieliby przyjąć.
  - Zaproś każdą grupę do zaprezentowania wyników swojej pracy.
  - Poproś każdego uczestnika o zapisanie na karteczce samoprzylepnej co najmniej jednego zdrowego nawyku, który zamierza wprowadzić w życie, i umieszczenie karteczki na flipcharcie

Materiał uzupełniający nr 1. SDG Dobre zdrowie i jakość życia

Definicja:

Cel zrównoważonego rozwoju numer 3 ma zapewnić zdrowe życie i promować dobrostan dla wszystkich w każdym wieku". Cel ten obejmuje szeroki zakres kwestii związanych ze zdrowiem, w tym zmniejszenie śmiertelności, zwalczanie chorób zakaźnych, promowanie zdrowia psychicznego i zapewnienie dostępu do podstawowych usług opieki zdrowotnej.

Strategie budowania i utrzymywania zdrowego stylu życia

1. Aktywność fizyczna
Regularna aktywność fizyczna może pomóc w zapobieganiu chorobom przewlekłym, poprawić zdrowie i ogólne samopoczucie. Postaraj się włączyć do swojej codziennej rutyny 30 minut ćwiczeń o umiarkowanej intensywności, takich jak spacer, jazda na rowerze lub pływanie.
2. Zbilansowana dieta
Zbilansowana dieta jest niezbędna do utrzymania dobrego stanu zdrowia. Staraj się uwzględniać w posiłkach różnorodne owoce, warzywa, produkty pełnoziarniste, chude białka i zdrowe tłuszcze. Ogranicz przetworzoną żywność, słodkie napoje i żywność o wysokiej zawartości tłuszczu.
3. Redukcja stresu
Przewlekły stres może mieć negatywny wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne. Włącz działania redukujące stres do swojej codziennej rutyny, takie jak medytacja, głębokie oddychanie lub joga.
4. Sen
Wystarczająca ilość snu jest niezbędna dla dobrego zdrowia. Dorośli powinni dążyć do 7-9 godzin snu każdej nocy. Staraj się utrzymywać stały harmonogram snu i stwórz odpowiednie środowisko snu.
5. Opieka profilaktyczna
Regularna opieka profilaktyczna, taka jak coroczne badania kontrolne czy szczepienia.

Rozdział 5

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju

| Dobra jakość edukacji

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Funded by
the European Union

Definiowanie terminu

Według ONZ, cel zrównoważonego rozwoju numer 4. Dobra jakość edukacji, można zdefiniować w następujący sposób:

Zapewnienie włączającej i sprawiedliwej edukacji wysokiej jakości oraz promowanie możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich.

W zglobalizowanym świecie, jaki znamy, wszystko zaczyna się od edukacji. Edukacja może zapewnić ludziom narzędzia do satysfakcjonującego, a przede wszystkim zrównoważonego życia. Wysokiej jakości edukacja oznacza również zdobywanie nowych umiejętności i odkrywanie nowych możliwości rozwoju bez narażania przyszłości kolejnych pokoleń.

Wysokiej jakości edukacja nie jest skierowana, jak można by w uproszczeniu sądzić, wyłącznie do młodego pokolenia lub tylko do krajów rozwijających się. Gospodarki najbardziej rozwiniętych krajów doświadczają dramatycznych zmian w stosunkowo krótkim czasie. Zmiany te prowadzą do oczywistych konsekwencji na rynku pracy. Coraz bardziej oczywiste jest, że zaawansowane gospodarki potrzebują wysoko wyspecjalizowanych pracowników, ponieważ w przypadku tych samych umiejętności produkcja jest łatwo przenoszona do krajów, w których koszty pracy są niższe.

Cele edukacji wysokiej jakości

Ale jakie są cele edukacyjne ustalone dla Agendy 2030? UNESCO dzieli te cele na trzy obszary:

- Cele poznawcze obejmują wiedzę i umiejętności potrzebne do lepszego zrozumienia celów zrównoważonego rozwoju i barier w ich osiągnięciu.
- Społeczno-emocjonalne cele uczenia się: chodzi o umiejętności społeczne, które należy posiadać, aby współpracować i promować cele zrównoważonego rozwoju jako narzędzie wspólnego i osobistego rozwoju.
- Behawioralne cele nauczania, które odnoszą się do konkretnych działań, które należy podjąć.
- W szczególności w odniesieniu do celu SDG dotyczącego jakości edukacji, cele nauczania są następujące:

Cele poznawcze:

- Uczeń rozumie ważną rolę edukacji i możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich (uczenie się formalne, pozaformalne i nieformalne) jako głównych czynników zrównoważonego rozwoju, poprawy życia ludzi i osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.
- Uczeń rozumie edukację jako dobro publiczne, globalne dobro wspólne, podstawowe prawo człowieka i podstawę do zagwarantowania realizacji innych praw.
- Uczeń wie o nierównościach w dostępie do edukacji i osiągnięciu wykształcenia, w szczególności między dziewczętami i chłopcami oraz na obszarach wiejskich, a także o przyczynach braku równego dostępu do wysokiej jakości edukacji i możliwości uczenia się przez całe życie.
- Uczeń rozumie ważną rolę kultury w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju.
- Uczeń rozumie, że edukacja może pomóc w stworzeniu bardziej zrównoważonego, sprawiedliwego i pokojowego świata.

Spoleczno-emocjonalne cele edukacyjne:

- Uczeń jest w stanie podnieść świadomość znaczenia wysokiej jakości edukacji dla wszystkich, humanistycznego i holistycznego podejścia do edukacji, ESD i powiązanych podejść.
- Uczący się jest w stanie za pomocą metod partycypacyjnych motywować i wzmacniać innych do de- mandacji i korzystania z możliwości edukacyjnych.
- Uczeń jest w stanie rozpoznać wewnętrzną wartość edukacji oraz analizować i identyfikować własne potrzeby edukacyjne w zakresie rozwoju osobistego.
- Uczeń jest w stanie rozpoznać znaczenie własnych umiejętności dla poprawy swojego życia, w szczególności dla zatrudnienia i przedsiębiorczości.
- Uczeń jest w stanie osobiście zaangażować się w ESD.
- Behawioralne cele edukacyjne:
  - Uczeń jest w stanie przyczynić się do ułatwiania i wdrażania wysokiej jakości edukacji dla wszystkich, ESD i powiązanych podejść na różnych poziomach.
  - Uczeń potrafi promować równość płci w edukacji.
  - Uczeń potrafi publicznie domagać się i wspierać rozwój polityk promujących bezpłatną, sprawiedliwą i wysokiej jakości edukację dla wszystkich, ESD i powiązane podejścia, a także dążenie do bezpiecznych, dostępnych i włączających placówek edukacyjnych.
  - Uczeń jest w stanie promować wzmocnienie pozycji młodych ludzi.
  - Uczeń jest w stanie wykorzystać wszystkie możliwości własnej edukacji przez całe życie i zastosować zdobytą wiedzę w codziennych sytuacjach w celu promowania zrównoważonego rozwoju.

Cele w zakresie jakości edukacji

Plan opracowany przez ONZ zakłada, że do 2030 roku wspólnie osiągniemy dziesięć różnych celów dotyczących jakości edukacji. Cele te mogą służyć jako wytyczne dla nas jako edukatorów, aktywistów i pracowników organizacji pozarządowych, ponieważ dają nam wskazówki, które mogą pomóc nam w ustaleniu priorytetów w naszej organizacji, jeśli chodzi o promowanie dostępu do wysokiej jakości edukacji. Cele te są zdefiniowane w następujący sposób:

1. **Bezpłatna edukacja na poziomie podstawowym i średnim**
Zapewnienie wszystkim dziewczętom i chłopcom bezpłatnej, sprawiedliwej i wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym i średnim, prowadzącej do odpowiednich i skutecznych wyników w nauce.
2. **Równy dostęp do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej**
Zapewnienie wszystkim dziewczętom i chłopcom dostępu do wysokiej jakości wczesnego rozwoju, opieki i edukacji przedszkolnej, tak aby byli gotowi do podjęcia nauki w szkole podstawowej.
3. **Równy dostęp do przystępnego cenowo szkolnictwa technicznego, zawodowego i wyższego**
Zapewnienie wszystkim kobietom i mężczyznom równego dostępu do przystępnej cenowo i wysokiej jakości edukacji technicznej, zawodowej i wyższej, w tym uniwersyteckiej.
4. **Zwiększenie liczby osób posiadających umiejętności niezbędne do osiągnięcia sukcesu finansowego**
Znaczne zwiększenie liczby młodzieży i dorosłych, którzy posiadają odpowiednie umiejętności, w tym umiejętności techniczne i zawodowe, w zakresie zatrudnienia, godnych miejsc pracy i przedsiębiorczości.
5. **Wylimitowanie wszelkiej dyskryminacji w edukacji**
Wylimitowanie nierówności płci w edukacji i zapewnienie równego dostępu do wszystkich poziomów edukacji i szkoleń zawodowych dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym osób niepełnosprawnych, ludności tubylczej i dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji.
6. **Powszechna umiejętność czytania, pisania i liczenia**
Zapewnienie wszystkim młodym ludziom i znacznej części dorosłych, zarówno mężczyzn, jak i kobiet, umiejętności czytania, pisania i liczenia.
7. **Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju i globalnego obywatelstwa**
Zapewnienie, że wszyscy uczący się zdobędą wiedzę i umiejętności potrzebne do promowania zrównoważonego rozwoju, w tym między innymi poprzez edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego stylu życia, praw człowieka, równości płci, promowania kultury pokoju i niestosowania przemocy, globalnego obywatelstwa i doceniania różnorodności kulturowej oraz wkładu kultury w zrównoważony rozwój.
8. **Budowa i modernizacja bezpiecznych szkół sprzyjających włączeniu społecznemu**
Budowanie i modernizacja placówek edukacyjnych, które są wrażliwe na potrzeby dzieci, osób niepełnosprawnych i płci oraz zapewniają bezpieczne, wolne od przemocy, integracyjne i skuteczne środowisko uczenia się dla wszystkich.
9. **Rozszerzenie stypendiów szkolnictwa wyższego dla krajów rozwijających się**
Znaczne globalne zwiększenie liczby stypendiów dostępnych dla krajów rozwijających się, w szczególności krajów najuboższych, małych rozwijających się państw wyspiarskich i krajów afrykańskich, na studia wyższe, w tym szkolenia zawodowe oraz programy w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych, technicznych, inżynierskich i naukowych, w krajach rozwiniętych i innych krajach rozwijających się.
10. **Zwiększenie podaży wykwalifikowanych nauczycieli w krajach rozwijających się**
Znaczne zwiększenie podaży wykwalifikowanych nauczycieli, w tym poprzez międzynarodową współpracę w zakresie szkolenia nauczycieli w krajach rozwijających się, zwłaszcza w krajach najuboższych i małych rozwijających się państwach wyspiarskich.

Najlepsze praktyki ze świata

- Barefoot College International
Barefoot College International jest jedynym w swoim rodzaju przykładem: praca tej organizacji pozarządowej skierowana jest do kobiet i dziewcząt z marginalizowanych społeczności na całym świecie. Ich celem jest zapewnienie kobietom umiejętności i wiedzy, aby poprawić jakość życia w ich społecznościach. Edukacja kobiet oznacza zapewnienie społecznościom długoterminowej odporności klimatycznej, gospodarczej i społecznej.
- PlanetRead - umiejętność czytania i pisanie dla miliarda osób
Ta organizacja pozarządowa wykorzystuje innowację napisów w tym samym języku (SLS), aby zapewnić jak największej liczbie osób możliwość nauki czytania w języku ojczystym lub innym języku, który ich interesuje. Intencją jest połączenie nowych technologii wideo i streamingu z możliwością nauki czytania. PlanetRead wraz z Indyjskim Instytutem Zarządzania w Ahmedabadzie wdrożyły i opublikowały kilka wieloletnich telewizyjnych badań pilotażowych SLS w ośmiu językach indyjskich (2002-obecnie).
- World's Largest Lesson - największa lekcja na świecie
to program realizowany przez Project Everyone we współpracy z UNICEF. Tworzą oni innowacyjne narzędzia dla nauczycieli i młodych ludzi w celu budowania umiejętności i motywacji do podejmowania działań na rzecz celów zrównoważonego rozwoju. Ich praca jest dostępna w ponad 30 językach i ma charakter open source. W 2019 r. dotarli do 17,9 mln dzieci w ponad 160 krajach.

Materiały dodatkowe

NARZĘDZIE OCENY ONLINE

Education & Skills Online to narzędzie oceny zaprojektowane w celu zapewnienia wyników na poziomie indywidualnym, które są powiązane z pomiarami umiejętności czytania, pisania, liczenia i rozwiązywania problemów w środowiskach bogatych w technologię. Education & Skills Online zostało opracowane jako narzędzie oceny odpowiednie dla młodzieży i dorosłych w każdym wieku. Instytucje, organizacje lub władze lokalne mogą korzystać z narzędzia online do oceny umiejętności określonej populacji w celu zapewnienia szkoleń lub do celów badawczych. Potencjalnymi użytkownikami tego narzędzia są:

- Organizacje prowadzące szkolenia dla dorosłych w zakresie umiejętności czytania, pisania i liczenia, które chcą uzyskać informacje, które pomogą zdiagnozować mocne i słabe strony uczniów oraz ocenić wyniki szkolenia w odniesieniu do krajowych i międzynarodowych poziomów odniesienia.
- Instytucje edukacyjne, takie jak uniwersytety, ośrodki kształcenia i szkolenia zawodowego, które mogą korzystać z usługi Education & Skills Online jako narzędzia diagnostycznego dla nowych studentów w celu określenia ich potrzeb w zakresie kursów umiejętności czytania, pisania i liczenia.
- Badacze, którzy chcieliby mieć dostęp do oceny porównywanej z wynikami PIAAC
- Organizacje rządowe zainteresowane oceną potrzeb edukacyjnych bezrobotnych dorosłych, grup ryzyka lub dorosłych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej.
- Firmy publiczne lub prywatne, które chcą wykorzystać wyniki, aby pomóc im zidentyfikować potrzeby szkoleniowe związane z umiejętnością czytania, pisania i liczenia dla swoich pracowników.

Zadanie 1. Dziewczynka, która walczyła o edukację

Malala Yousafzai jest aktywistką, blogerką i laureatką Pokojowej Nagrody Nobla. W wieku 13 lat stała się sławna, ponieważ dzięki swojemu blogowi zaczęła walczyć z reżimem talibów. Walczyła i nadal walczy o prawo kobiet i dzieci do nauki, co było zabronione przez talibów. Oficjalnie wspiera również SDG 4. Malala jest inspiracją dla tysięcy uczniów na całym świecie.

- Dowiedz się więcej o historii Malali Yousafzai i zastanów się, jak możesz czerpać z niej inspirację.
- Poszukaj podobnych historii ze świata i skup się na tym, co jest inne, a co podobne.
- Zwróć uwagę na fakt, że aktywizm musi być również zrównoważony, a zatem odpowiedni dla społeczeństwa, które zamierza zmienić.
- Wysokiej jakości edukacja dotyczy nie tylko młodych ludzi: istnieje wiele przykładów edukacji dorosłych na całym świecie. Takie podejście umożliwi szybką poprawę warunków w społecznościach, które nie mają dostępu do szkół lub ośrodków szkoleniowych. Czy można znaleźć podobne praktyki?
- Po skorzystaniu ze źródeł jako inspiracji, zastanów się z kolegami, w jaki sposób Twoja organizacja może pomóc zagwarantować prawo do edukacji w krajach, w których działa.

⁴ <https://www.oecd.org/skills/piaac/onlineassessment/>

Zadanie 2. Refleksje na temat edukacji i zatrudnienia

Jak widzieliśmy, najbardziej rozwinięte gospodarki nieustannie ewoluują. Pracownicy również potrzebują ciągłego szkolenia i wysokiej specjalizacji. Tak wiele historii mówi o masowych zwolnieniach z powodu braku specjalizacji pracowników.

Oto zadanie oparte na refleksji, które możesz wykonać:

- Stwórz dziennik (cyfrowy lub analogowy, możesz użyć notatnika lub kalendarza), w którym będziesz zapisywać swoje refleksje.
- Tydzień 1. Zbierz artykuły prasowe ze swojego kraju na temat zwolnień niewykwalifikowanych pracowników
- Tydzień 2. Zbieranie artykułów prasowych z całego świata na temat zwolnień niewykwalifikowanych pracowników
- Tydzień 3. Skup się na podobieństwach, które znalazłeś w zebranych historiach. Zastanów się, jak pracownicy i firmy mogliby postąpić, aby uniknąć kryzysów
- Tydzień 4. zastanowienie się, w jaki sposób organizacja pozarządowa może pomóc pracownikom w zdobyciu nowych umiejętności przydatnych w świecie pracy.

Zadanie 3. Od wyzwania do rozwiązania. Analiza celów edukacyjnych SDG 4

1. Zbadaj i wybierz jeden z konkretnych celów w ramach SDG 4, który uważasz za szczególnie istotny dla swojej pracy z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem. Niektóre przykłady mogą obejmować:
  - Zapewnienie włączającej i sprawiedliwej edukacji wysokiej jakości oraz promowanie możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich
  - Znaczne zwiększenie liczby młodzieży i dorosłych, którzy posiadają odpowiednie umiejętności, w tym umiejętności techniczne i zawodowe, w zakresie zatrudnienia, godnej pracy i przedsiębiorczości.
  - Wyeliminowanie nierówności płci w edukacji i zapewnienie równego dostępu do wszystkich poziomów edukacji i szkoleń zawodowych dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym osób niepełnosprawnych, ludności tubylczej i dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji.
2. Zastanów się nad następującymi pytaniami:
  - Jakie są kluczowe wyzwania, które uniemożliwiają osiągnięcie celu?
  - Jakie są możliwe rozwiązania tych wyzwań?
  - Jaką rolę może odegrać edukacja w osiągnięciu tego celu?
3. Napisz krótki esej lub stwórz wizualną reprezentację (np. plakat lub infografikę), która podsumuje twoje badania i refleksje na temat konkretnego celu, który wybrałeś. Podziel się swoją pracą z kolegami i przedyskutuj, w jaki sposób Twoje wyniki mogą zostać wykorzystane do ulepszenia projektów edukacyjnych, które oferujesz osobom dorosłym zagrożonym wykluczeniem.

Warsztaty. Zrozumienie jakości edukacji

Cele:

- Uznanie znaczenia wysokiej jakości edukacji
- Identyfikacja alternatywnych metod edukacji wysokiej jakości
- Opracowanie strategii promowania wysokiej jakości edukacji dla wszystkich

Potrzebne materiały:

- Materiały informacyjne
- Flipchart
- Papiery i markery

Instrukcje krok po kroku:

1. Wprowadzenie (20 min)

- Przedstawienie ogólnego zarysu celu zrównoważonego rozwoju dotyczącego jakości edukacji, jego założeń, celów i wskaźników.
- Omówienie, dlaczego wysokiej jakości edukacja jest ważna i w jaki sposób może przyczynić się do lepszej przyszłości jednostek i całego społeczeństwa.
- Wykorzystaj przykłady z życia wzięte, aby zilustrować wpływ wysokiej jakości edukacji na jednostki i społeczności (patrz Handout 1).

2. Bariery dla wysokiej jakości edukacji (30 min)

- Poproś uczestników, aby zidentyfikowali bariery, które napotkali w dostępie do wysokiej jakości edukacji.
- Omówienie typowych barier dla wysokiej jakości edukacji, takich jak ubóstwo, płeć, niepełnosprawność, konflikty i brak zasobów.
- Zachęć uczestników do dzielenia się własnymi doświadczeniami i perspektywami na ten temat.

3. Planowanie działań społeczności (45 min)

- Podziel uczestników na małe grupy i poproś ich o opracowanie planu działania na rzecz poprawy jakości edukacji w ich społecznościach.
- Zapewnij im szablon lub pytania przewodnie, które pomogą im ustrukturyzować ich plan (patrz Handout 2).
- Poproś każdą grupę o przedstawienie swojego planu i ułatwienie dyskusji na temat wykonalności i skuteczności ich pomysłów.

4. Refleksja końcowa (10 min)

5. Podsumuj kluczowe punkty warsztatów i podziękuj uczestnikom za ich zaangażowanie.
6. Podkreślaj znaczenie podejmowania działań mających na celu poprawę jakości edukacji w ich społecznościach.

Materiał uzupełniający nr 1. Przykłady z życia ilustrujące wpływ wysokiej jakości edukacji na jednostki i społeczności

Malala Yousafzai

Malala jest pakistańską działaczką na rzecz edukacji kobiet i najmłodszą laureatką Nagrody Nobla. Zaczęła opowiadać się za edukacją dziewcząt w młodym wieku, a jej aktywizm zyskał międzynarodową uwagę, gdy została postrzelona w głowę przez talibów w 2012 roku. Pomimo ataku, Malala nadal opowiadała się za edukacją i od tego czasu założyła Malala Fund, który wspiera inicjatywy edukacyjne dla dziewcząt na całym świecie.

Korea Południowa

W latach sześćdziesiątych Korea Południowa była biednym krajem o niskim poziomie edukacji. Jednak rząd zainwestował znaczne środki w edukację, w tym w szkolenie nauczycieli i opracowywanie programów nauczania, a edukacja stała się bezpłatna i obowiązkowa dla wszystkich dzieci. W rezultacie wskaźnik alfabetyzacji w Korei Południowej wzrósł z 22% w 1945 r. do 97% w 2017 r., a kraj stał się jednym ze światowych liderów w dziedzinie nauki i technologii.

Finlandia

Finlandia jest konsekwentnie klasyfikowana jako jeden z krajów o najlepszych systemach edukacji na świecie. Fiński system edukacji charakteryzuje się silnym naciskiem na sprawiedliwość i równość, autonomię i profesjonalizm nauczycieli oraz holistyczne podejście do edukacji. Fińscy uczniowie konsekwentnie osiągają dobre wyniki w międzynarodowych testach, a kraj ma wysoki poziom dobrobytu społecznego i gospodarczego.

Kobiety w Afganistanie

Przed upadkiem talibów w 2001 r. kobiety w Afganistanie nie mogły uczęszczać do szkoły ani pracować poza domem. Od tego czasu nastąpił znaczny postęp w edukacji dziewcząt, miliony dziewcząt uczęszczają do szkół, a tysiące nauczycielek zostało przeszkolonych. Miało to pozytywny wpływ na wzmocnienie pozycji kobiet i rozwój gospodarczy kraju.

Materiał uzupełniający nr 2. Pytania przewodnie, które pomogą ustrukturyzować plan działania uczestników na rzecz poprawy jakości edukacji w ich społecznościach.

Identyfikacja problemu

- Jaką konkretną kwestią związaną z jakością edukacji chcesz się zająć w swojej społeczności?
- Dlaczego ważne jest zajęcie się tą kwestią?

Wyznacz cel

- Jaki jest pożądaný rezultat lub cel poprawy jakości edukacji w Twojej społeczności?
- Co masz nadzieję osiągnąć?

Opracowanie strategii

- Jakie konkretne działania możesz podjąć, aby osiągnąć swój cel?
- Kto będzie zaangażowany we wdrażanie tych działań?
- Jakich zasobów (np. funduszy, sprzętu, wiedzy specjalistycznej) będziesz potrzebować?

Określenie osi czasu

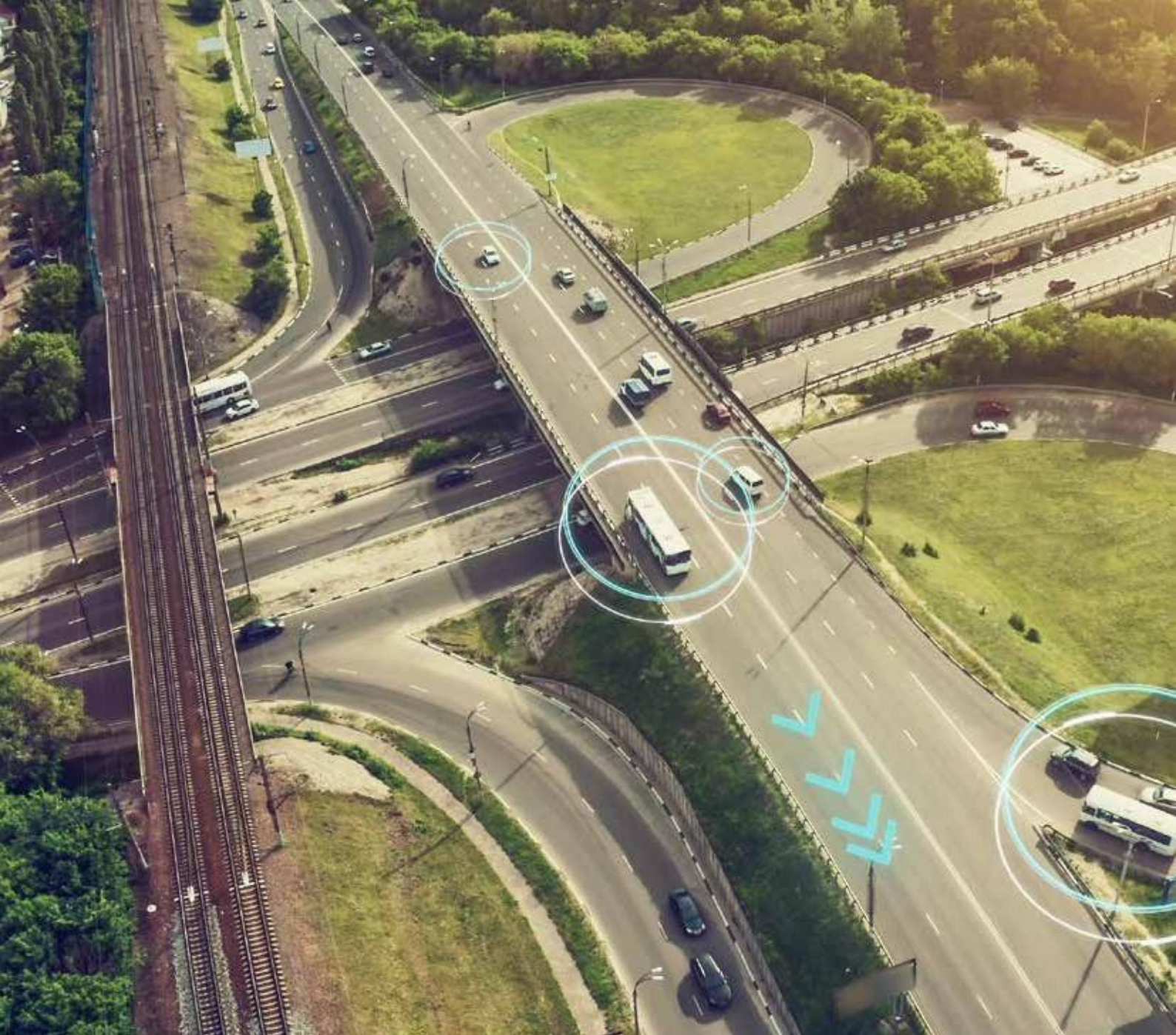
- Jaki jest harmonogram wdrażania strategii?
- Jakie są kluczowe kamienie milowe i terminy?
-

Ocena wpływu

- Jak zmierzysz wpływ swoich działań na poprawę jakości edukacji w Twojej społeczności?
- Jakich wskaźników będziesz używać?

Plan zrównoważonego rozwoju

- W jaki sposób zapewnisz, że Twoje działania będą miały długoterminowy wpływ na poprawę jakości edukacji w Twojej społeczności?
- W jaki sposób zaangażujesz i zaangażujesz społeczność w podtrzymywanie swoich wysiłków?

Rozdział 6

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju

| Zrównoważone miasta i społeczności

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Funded by
the European Union

Czym jest SDG 11. Zrównoważone miasta i społeczności

Uczynienie miast bezpiecznymi i zrównoważonymi oznacza zapewnienie dostępu do bezpiecznych i przystępnych cenowo mieszkań oraz modernizację slumsów. Obejmuje to również inwestycje w transport publiczny, tworzenie zielonych przestrzeni publicznych oraz poprawę planowania i zarządzania miastem w sposób partycypacyjny i sprzyjający włączeniu społecznemu.

Zrównoważone miasto zmniejsza wpływ na środowisko poprzez swoje działania i promuje zrównoważone wzorce konsumpcji i produkcji zgodnie z własnymi warunkami terytorialnymi, geograficznymi, społecznymi, gospodarczymi i kulturowymi. Jest to miasto odporne na skutki zmian klimatycznych, zmniejszające podatność jego mieszkańców na zagrożenia. Idealne zrównoważone miasto to takie, które jest samowystarczalne energetycznie, zarządza odpadami w celu produkcji energii, ma bardziej zrównoważony transport, utrzymuje tereny zielone oraz prawidłowo zarządza i wykorzystuje swoje zasoby naturalne. Byłoby to miasto zbudowane na zasadach ekologii, edukacji i równości.

Zrównoważona społeczność uwzględnia i zaspokaja wiele ludzkich potrzeb, a nie tylko jedną, kosztem wszystkich innych. Jest to miejsce, w którym ludzie z różnych środowisk i perspektyw czują się dobrze i bezpiecznie, gdzie każda grupa ma miejsce przy stole decyzyjnym i gdzie dobrobyt jest wspólny. Przyjmuje długoterminową perspektywę - koncentrując się na przewidywaniu i dostosowywaniu się do zmian zarówno w teraźniejszości, jak i przyszłości. Zrównoważona społeczność zarządza swoim kapitałem ludzkim, naturalnym i finansowym, aby zaspokoić bieżące potrzeby, zapewniając jednocześnie dostępność odpowiednich zasobów dla przyszłych pokoleń.

SDG 11 - Zrównoważone miasta i społeczności - dotyczy uczynienia miast i osiedli ludzkich integracyjnymi, bezpiecznymi, odpornymi na negatywne zmiany i zrównoważonymi. Obecnie ponad połowa światowej populacji mieszka w miastach. Szacuje się, że do 2050 roku 7 na 10 osób będzie mieszkać na obszarach miejskich. Miasta są motorem wzrostu gospodarczego i generują ponad 80 procent światowego PKB.

Odpowiadają one jednak również za ponad 70 procent globalnej emisji gazów cieplarnianych. Dobrze zaplanowany i zarządzany rozwój miast może być generować dobrobyt sprzyjający włączeniu społecznemu. Głębokie nierówności ujawnione przez pandemię COVID-19 i inne kryzysy podkreślają znaczenie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

Społeczny wymiar SDG 11. Zrównoważone miasta i społeczności

Zrównoważone miasta i społeczności to przestrzeń życiowa zbudowana w celu ochrony środowiska, obrony sprawiedliwości społecznej i promowania rozwoju gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Istnieje silny związek między jakością życia w miastach a sposobem, w jaki miasta wykorzystują i zarządzają dostępnymi im zasobami naturalnymi. Do tej pory tendencji do urbanizacji towarzyszyła zwiększona presja na środowisko i przyspieszone zapotrzebowanie na podstawowe usługi, infrastrukturę, miejsca pracy, grunty i przystępne cenowo mieszkania, szczególnie dla prawie miliarda ubogich mieszkańców miast, którzy żyją w poniżej „minimum socjalnego”.

Ze względu na dużą koncentrację ludzi, infrastruktury, mieszkalnictwa i działalności gospodarczej, miasta są szczególnie narażone na zmiany klimatu i skutki klęsk żywiołowych. Budowanie odporności miast ma kluczowe znaczenie dla uniknięcia strat ludzkich, społecznych i gospodarczych, podczas gdy poprawa zrównoważonego rozwoju procesów urbanizacyjnych jest niezbędna do ochrony środowiska i łagodzenia ryzyka klęsk żywiołowych i zmian klimatu.

Miasta efektywnie korzystające z zasobów łączą większą produktywność i innowacyjność z niższymi kosztami i mniejszym wpływem na środowisko, zapewniając jednocześnie większe możliwości wyboru dla konsumentów i zrównoważony styl życia.

SDG 11 - Zrównoważone miasta i społeczności. Miasta są to złożone systemy, które łączą różne społeczności w celu pracy, życia i zabawy. Oczekuje się, że do 2050 roku 70% światowej populacji będzie mieszkać w miastach, w porównaniu z ponad 50% obecnie. Wraz z rozwojem miast, zwłaszcza na globalnym Południu, niezbędne będzie stworzenie infrastruktury i polityk zapewniających powszechny dostęp do wszystkich usług miejskich. Ponieważ obserwujemy coraz większy wpływ zmian klimatycznych, najbardziej zrównoważone i odporne społeczeństwa to te, które posiadają zasobooszczędne systemy zapewniające podstawowe usługi swoim mieszkańcom i które są przygotowane do przetrwania i przystosowania się do klęsk żywiołowych spowodowanych zmianami klimatu. Osiągnięcie tych dwóch celów pomoże zapewnić i utrzymać jakość życia rosnącej populacji miejskiej na świecie w obliczu ekstremalnych zjawisk pogodowych, niedoborów zasobów i migracji ludności.

Zadania (zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030) na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i społeczności:

- Do 2030 roku zapewnić wszystkim ludziom dostęp do odpowiednich, bezpiecznych i przystępnych cenowo mieszkań oraz podstawowych usług, a także poprawić warunki życia w slumsach.
- Do 2030 roku zapewnić wszystkim ludziom dostęp do bezpiecznych, przystępnych cenowo i trwałych systemów transportu, podnieść poziom bezpieczeństwa na drogach, zwłaszcza poprzez rozwijanie transportu publicznego. Należy zwrócić szczególną uwagę na potrzeby grup wrażliwych, kobiet, dzieci, osób niepełnosprawnych i osób starszych.
- Do 2030 roku zwiększyć stopień inkluzji, zapewnić zrównoważoną urbanizację i partycypację w zintegrowanym i zrównoważonym planowaniu i gospodarowaniu osiedlami ludzkimi we wszystkich krajach.
- Wzmocnić wysiłki na rzecz ochrony i zabezpieczenia światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.
- Do 2030 roku znacząco zmniejszyć liczbę zgonów w wyniku katastrof naturalnych, w tym powodzi oraz zmniejszyć liczbę osób nimi dotkniętych; znacząco obniżyć bezpośrednie straty ekonomiczne w stosunku do

globalnego PKB, poniesione w wyniku katastrof, skupiając się na ochronie osób ubogich i grup szczególnie wrażliwych.

- Do 2030 roku obniżyć niekorzystny wskaźnik negatywnego oddziaływania miasta na środowisko per capita, zwracając szczególną uwagę na jakość powietrza oraz gospodarowanie odpadami komunalnymi i innymi zanieczyszczeniami.
- Do 2030 roku zapewnić łatwy i powszechny dostęp do bezpiecznych i inkluzyjnych terenów zielonych i przestrzeni publicznej, szczególnie kobietom, dzieciom, osobom starszym i osobom z niepełnosprawnością.
- Wspierać korzystne ekonomicznie, społecznie i środowiskowo połączenia pomiędzy obszarami miejskimi, podmiejskimi i wiejskimi poprzez wzmocnienie krajowego i regionalnego planowania rozwoju.
- Do 2020 roku znacząco zwiększyć liczbę miast i osiedli ludzkich korzystających z opracowań i wdrażających zintegrowane polityki i plany dążących do zwiększenia inkluzji i wydajności wykorzystywania zasobów, łagodzenia skutków i przystosowania do zmian klimatycznych, odporności na skutki katastrof. Należy rozwijać i wdrażać kompleksowe zarządzanie ryzykiem katastrof na wszystkich poziomach, zgodnie z Ramami Działania na Rzecz Ograniczania Ryzyka Katastrof na lata 2015 – 2030 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015- 2030).
- Wspierać kraje najmniej rozwinięte, w tym poprzez pomoc finansową i techniczną, w budowaniu zrównoważonych i odpornych budynków, wykorzystując lokalne materiały.

Edukacja na rzecz SDG11 - Zrównoważone miasta i społeczności

Edukacja leży u podstaw zrównoważonego rozwoju i celów zrównoważonego rozwoju. Pewne kluczowe umiejętności, wartości i postawy są niezbędne do sprostania wyzwaniom codziennego, życia ludzi i przyczynić się do tworzenia zrównoważonych społeczeństw. Jednak w dzisiejszym szybko zmieniającym się świecie, w którym normy społeczne, gospodarcze i polityczne są stale przekształcane, ludzie muszą również ponownie oceniać i odświeżać swoją wiedzę przez całe życie. Uczenie się przez całe życie może być kluczowym zasobem wspierającym jednostki i społeczności w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego. Potrzebna jest fundamentalna zmiana w sposobie myślenia o roli edukacji w globalnym rozwoju, ponieważ ma ona fundamentalny wpływ na dobrobyt jednostek i przyszłość naszej planety. Teraz, bardziej niż kiedykolwiek, edukacja ma obowiązek być w zgodzie z wyzwaniami i aspiracjami XXI wieku oraz wspierać właściwe rodzaje wartości i umiejętności, które doprowadzą do zrównoważonego i integracyjnego wzrostu oraz pokojowego współistnienia.

Edukacja może i musi przyczynić się do stworzenia nowej wizji zrównoważonego rozwoju globalnego. Wysokiej jakości edukacja zapewnia odpowiednie narzędzia do monitorowania gospodarki odpadami i jakości powietrza. Przygotowuje społeczności do właściwego zarządzania zasobami i przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Dzięki podejściu partycypacyjnemu społeczności są zaangażowane w dyskusje i planowanie działań mających na celu poprawę ich własnych miast. Pogłębia się zrozumienie podstawowych potrzeb człowieka, a także wiedza o tym, jak są one zaspokajane.

Rola organizacji pozarządowych

Edukatorzy i działacze organizacji pozarządowych pracujący z osobami dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem odgrywają kluczową rolę w promowaniu zrównoważonego rozwoju miast i społeczności. Poprzez nasze działania możemy wspierać naszych beneficjentów i opowiadać się za zmianami w naszych społecznościach, tak aby stały się one bardziej przyjazne dla wszystkich. Oto kilka strategii, jak możemy to zrobić:

- Promowanie zaangażowania i udziału społeczności w lokalnych procesach decyzyjnych związanych z planowaniem i rozwojem obszarów miejskich. Zachęcanie członków społeczności do dzielenia się swoimi poglądami i pomysłami na tworzenie zrównoważonych i przyjaznych do życia społeczności.
- Popieranie polityk i przepisów wspierających zrównoważony rozwój i infrastrukturę miejską, takich jak promowanie energooszczędnych budynków, transportu publicznego, terenów zielonych i inicjatyw w zakresie redukcji odpadów.
- Opracowanie i wdrożenie programów promujących zrównoważone praktyki życiowe, takie jak recykling i kompostowanie, oszczędzanie wody i przyjazne dla środowiska opcje transportu.
- Wspieranie partnerstwa między organizacjami społecznymi, agencjami rządowymi i interesariuszami z sektora prywatnego w celu wspierania inicjatyw zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.
- Wykorzystanie technologii i danych do monitorowania i oceny wpływu inicjatyw rozwoju miast na środowisko i społeczności oraz wykorzystanie tych informacji do podejmowania decyzji opartych na danych i poprawy wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju.
- Zapewnienie inicjatyw edukacyjnych i podnoszących świadomość w celu promowania zrównoważonych zachowań i praktyk wśród mieszkańców i firm, w tym informacji na temat oszczędzania energii, redukcja odpadów i zrównoważone opcje transportu.
- Wspieranie rozwoju zielonej infrastruktury, takiej jak zielone dachy, ogrody deszczowe i przepuszczalne chodniki, w celu zmniejszenia wpływu urbanizacji na zasoby naturalne i zwiększenia odporności miast.

Dobre praktyki

Organizacje już pracują nad budowaniem trójki i silnych fundamentów w osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju. Poniżej znajduje się przykładowa lista organizacji pozarządowych, które koncentrują się na osiągnięciu celów SDG11:

- C40 Cities to sieć światowych megamiast zaangażowanych w walkę ze zmianami klimatu. Łączy ona unikalny zestaw zasobów i tworzy wspólne poczucie celu. C40 oferuje miastom skuteczne forum, na którym mogą współpracować, dzielić się wiedzą i prowadzić znaczące, wymierne i zrównoważone działania w zakresie zmian klimatu.
- International Urban Food Network IUFN to międzynarodowy ośrodek zrównoważonego systemu żywnościowego dla regionów miejskich, skupiający międzynarodową społeczność badawczą i władze lokalne wokół lokalnych wyzwań związanych z żywnością.
- 100RC W 2013 r. Fundacja Rockefellera zainicjowała projekt 100 Resilient Cities, aby pomóc większej liczbie miast w budowaniu odporności na fizyczne, społeczne i gospodarcze wyzwania, które stanowią coraz większą część XXI wieku. Miasta należące do sieci 100RC otrzymały zasoby niezbędne do opracowania planu działania na rzecz odporności.
- ICLEI - Local Governments for Sustainability to globalna sieć współpracująca z ponad 2500 samorządami lokalnymi i regionalnymi zaangażowanymi w zrównoważony rozwój miast. Działając w ponad 125 krajach, wpływamy na politykę zrównoważonego rozwoju i napędzamy lokalne działania na rzecz niskoemisyjnego, opartego na przyrodzie, sprawiedliwego, odpornego i obiegowego rozwoju.

Zadanie 1. Refleksje na temat społeczności

1. Proszę znaleźć ciche i wygodne miejsce, w którym będzie mógł/mogła Pan/Pani zastanowić się nad swoimi osobistymi doświadczeniami związanymi z życiem w środowisku miejskim. Rozważyć proszę przeznaczenie na to zadanie 30-45 minut.
2. Proszę poświęcić trochę czasu na zastanowienie się nad swoimi doświadczeniami związanymi z życiem w środowisku miejskim. Proszę pomyśleć o wyzwaniach środowiskowych i społecznych, które zaobserwował/a Pan/Pani lub których doświadczył/a. Rozważenie następujących pytań może być pomocne:
  - a) Jakie wyzwania środowiskowe zaobserwował/a Pan/Pani lub doświadczył/a w środowisku miejskim?
  - b) W jaki sposób czynniki społeczne, takie jak nierówność dochodów lub dyskryminacja, wpłynęły na Państwa doświadczenia w środowisku miejskim?
  - c) Czy zauważył/a Pan/Pani jakieś wzorce lub trendy w wyzwaniach środowiskowych i społecznych, które zaobserwował/a lub których doświadczył/a w środowisku miejskim?
3. Po zastanowieniu się nad swoimi doświadczeniami, proszę zastanowić się, w jaki sposób te wyzwania są zgodne z celem zrównoważonego rozwoju miast i społeczności czyli stworzeniem miast, które są zrównoważone, sprzyjają włączeniu społecznemu i są odporne na negatywne czynniki. Proszę rozważyć, w jaki sposób zidentyfikowane przez Pana/Panią wyzwania środowiskowe i społeczne są zgodne z tym celem.

Oto kilka pytań, które mogą pomóc w refleksji:

  - a) W jaki sposób zidentyfikowane wyzwania środowiskowe i społeczne przyczyniają się do nierównoważonego lub wykluczającego rozwoju miast?
  - b) Jakie zmiany lub ulepszenia można wprowadzić, aby sprostać tym wyzwaniom i promować zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój obszarów miejskich?
  - c) W jaki sposób Pan/Pani, jako edukator/ka pracujący/a z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem, może pomóc w promowaniu zrównoważonego i integracyjnego rozwoju miast?
4. Proszę zapisać swoje refleksje i podzielić się nimi ze swoim zespołem, aby przeprowadzić burzę mózgów na temat zmian, które można wprowadzić w organizacji, w której Pan/Pani pracuje, aby przyczynić się do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju miast i społeczności.

Zadanie 2. Badanie najlepszych praktyk

1. Proszę zidentyfikować inicjatywę na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w swojej społeczności lub w innej społeczności. Może to być program, projekt, polityka lub inicjatywa, która promuje zrównoważone życie, zmniejsza wpływ na środowisko lub zajmuje się nierównościami społecznymi na obszarach miejskich.
2. Proszę przeprowadzić badanie na temat wybranej inicjatywy, korzystając z różnorodnych źródeł, takich jak strony internetowe rządowe, artykuły prasowe, czasopisma akademickie oraz organizacje społeczne. Proszę zwrócić szczególną uwagę na takie czynniki, jak wpływ inicjatywy na środowisko, zaangażowanie i udział społeczności oraz jej skuteczność w osiąganiu celów zrównoważonego rozwoju.
3. Proszę napisać krótki raport lub stworzyć prezentację podsumowującą swoje ustalenia. Pamiętaj Pan/Pani, aby uwzględnić przegląd inicjatywy, jej cele w zakresie zrównoważonego rozwoju, metody wykorzystane do osiągnięcia tych celów, oraz wpływ inicjatywy na środowisko i społeczność. Proszę uwzględnić również swoje przemyślenia na temat mocnych i słabych stron inicjatywy oraz zalecenia dotyczące ewentualnych ulepszeń.

Zadanie 3: Planowanie zmian

1. Proszę wybrać kwestię zrównoważonego rozwoju w swojej społeczności, która jest dla Pana/Pani ważna, taką jak zanieczyszczenie powietrza, gospodarka odpadami lub zrównoważony transport.
2. Proszę opracować plan działania dążący do rozwiązania wybranego problemu. Plan ten powinien zawierać kroki mające na celu podniesienie świadomości, zaangażowanie społeczności i promowanie zmian w polityce, rozważenie strategii takich jak organizowanie wydarzeń społecznościowych, tworzenie kampanii w mediach społecznościowych i nawiązywanie współpracy z lokalnymi przedstawicielami samorządu.
3. Proszę wdrożyć opracowany plan działania i ocenić jego wpływ. Śledzenie skuteczności zastosowanych strategii i dostosowanie podejścia w razie potrzeby będzie kluczowe. Proszę pamiętać o dokumentowaniu postępów i napotkanych wyzwań.
4. Proszę zastanowić się, czego nauczył/a się Pan/Pani z tego doświadczenia i podzielić swoimi spostrzeżeniami z kolegami i koleżankami. Proszę zadać sobie pytania:
  - a) Co zadziałało dobrze?
  - b) Z jakimi wyzwaniami musiał/a się Pan/Pani zmierzyć?
  - c) Czego nauczył/a się Pan/Pani o zrównoważonym rozwoju i zaangażowaniu społeczności?
  - d) W jaki sposób może Pan/Pani wykorzystać te spostrzeżenia w swojej pracy jako edukator/edukatorka?

Warsztaty: Zrównoważone miasta dla wszystkich

Cele:

- zrozumienie znaczenia zrównoważonych miast i roli, jaką odgrywają w osiąganiu celów zrównoważonego rozwoju;
- identyfikacja strategii promowania inkluzywności w środowiskach miejskich;
- opracowanie planu działań społeczności.

Materiały:

- materiały informacyjne z definicją i instrukcjami ćwiczeń grupowych;
- papier do flipchartów i markery do dyskusji grupowych i ćwiczeń;
- karteczki samoprzylepne i markery do zajęć w małych grupach. Instrukcje krok

po kroku

Wprowadzenie (20 min)

- Proszę przedstawić uczestnikom definicję SDG 11: zrównoważone miasta i społeczności (zgodnie z materiałem uzupełniającym nr 1).
- Następnie przeprowadzić Pan/Pani dyskusję otwierającą na temat znaczenia miast i ich wpływu na mieszkańców, skupiając się na korzyściach płynących ze zrównoważonych miast.

Praca w grupach (45 min)

- Proszę podzielić uczestników na małe grupy i poprosić ich o przygotowanie krótkiej prezentacji na temat głównych wyzwań, jakie obserwują w swoich miastach, oraz możliwych strategii łagodzenia zidentyfikowanych problemów (zgodnie z materiałem uzupełniającym nr 2 z pytaniami przewodnimi).
- Następnie proszę poprosić każdą grupę o przedstawienie swoich ustaleń.

Opracowanie planu działania (1 godz. 30 min)

- Proszę ponownie podzielić uczestników na małe grupy i poprosić ich o zaplanowanie konkretnego działania na rzecz społeczności, korzystając z pytań przewodnich zawartych w materiale nr 2.
- Proszę poprosić każdą grupę o przedstawienie swoich pomysłów na działania.

Podsumowanie (10 min)

- Proszę przeprowadzić dyskusję podsumowującą, skupiając się na tym, czego uczestnicy się nauczyli oraz jak planują wykorzystać nowe kompetencje w codziennym życiu.

Materiał uzupełniający nr 1. Definicja SDG 11

SDG 11: zrównoważone miasta i społeczności to jeden z 17 celów przyjętych przez ONZ w 2015 r. w ramach Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. SDG 11 ma na celu "uczynienie miast i osiedli ludzkich integracyjnymi, bezpiecznymi, odpornymi i zrównoważonymi".

Cel ten obejmuje szereg zadań, w tym:

1. Zapewnienie dostępu do bezpiecznych i przystępnych cenowo mieszkań dla wszystkich
2. Zapewnienie dostępu do bezpiecznych, przystępnych cenowo i zrównoważonych systemów transportowych dla wszystkich
3. Poprawę planowania i zarządzania miastem w sposób partycypacyjny, zintegrowany i zrównoważony.
4. Wzmocnienie wysiłków na rzecz ochrony i zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego i naturalnego
5. Zmniejszenie liczby osób dotkniętych klęskami żywiołowymi i zwiększenie odporności na klęski żywiołowe na obszarach miejskich
6. Zmniejszenie wpływu miast na środowisko i promowanie zrównoważonego wykorzystania i konsumpcji zasobów.
7. Zapewnienie powszechnego dostępu do terenów zielonych i publicznych
8. Zapewnienie dostępu do podstawowych usług i infrastruktury dla wszystkich, w szczególności dla osób mieszkających w slumsach i nieformalnych osiedlach.

Materiał uzupełniający nr 2. Pytania przewodnie do pracy w grupach

1. Jakie są największe wyzwania, z którymi mierzysz się w codziennym życiu w mieście?
2. Jakie są fizyczne bariery, które uniemożliwiają ci dostęp do podstawowych usług i zasobów, takich jak mieszkanie, transport, opieka zdrowotna i edukacja?
3. Jakie bariery społeczne i ekonomiczne napotykasz w mieście?
4. W jaki sposób te bariery wpływają na Twoją zdolność do uczestniczenia w działaniach społecznych, kulturalnych i gospodarczych w mieście?
5. Czy istnieją jakieś bariery kulturowe lub językowe, które uniemożliwiają Ci dostęp do ważnych informacji i usług w mieście?
6. Jak brak przystępnych cenowo mieszkań wpływa na Twoją zdolność do życia w mieście?
7. Jakie wyzwania środowiskowe napotykasz w mieście, takie jak zanieczyszczenie lub brak dostępu do terenów zielonych?
8. Jak te wyzwania wpływają na twoje zdrowie i samopoczucie?
9. Jak oceniasz bezpieczeństwo swojej społeczności i co można zrobić, aby je poprawić?
10. W jaki sposób miasto może być bardziej inkluzywne dla wszystkich mieszkańców, w tym tych zagrożonych wykluczeniem?

Materiał uzupełniający nr 3. Opracowanie planu działania

1. Zidentyfikuj problem:
  - Jakie są najbardziej palące kwestie związane ze zrównoważonymi miastami i społecznościami, które dostrzegasz w swojej lokalnej społeczności?
  - Jakie są konkretne problemy, którymi chciałbyś się zająć poprzez swoje działania społeczne?
2. Wyznaczanie celów i zadań:
  - Jakie są konkretne cele i zadania działań społeczności?
  - Jak zmierzysz sukces swoich działań?

3. Opracowanie planu działania:
  - Jakie konkretne kroki podejmiesz, aby osiągnąć swoje cele?
  - Kto będzie odpowiedzialny za poszczególne kroki?
  - Jakich zasobów będziesz potrzebować?
  - Jaki jest harmonogram realizacji każdego kroku?
4. zidentyfikować potencjalnych partnerów:
  - Kim są kluczowi interesariusze, którzy mogą wesprzeć działania społeczności?
  - Jak zaangażować ich w swoje wysiłki?
  - Jak budować partnerstwa, aby wykorzystać zasoby i wiedzę?
5. Plan zrównoważonego rozwoju:
  - W jaki sposób możesz zapewnić, że Twoje działania społeczne będą miały trwały wpływ?
  - Jakie środki możesz podjąć, aby zapewnić, że Twoje działania będą zrównoważone w dłuższej perspektywie?
6. Oceń i dostosuj:
  - Jak ocenisz skuteczność swoich działań społecznych?
  - Jakie zmiany należy wprowadzić, aby zapewnić jej sukces?

Rozdział 7

Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju

| Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

Wsparcie Komisji Europejskiej przy tworzeniu niniejszej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może być pociągana do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International
(CC BY-NC-ND 4.0)

Funded by
the European Union

Definiowanie pojęć

"Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja" zajmuje 12. miejsce na liście 17 celów. Jego głównym zadaniem jest zapewnienie, że rozwój gospodarczy idzie w parze z odpowiedzialnymi metodami konsumpcji i produkcji. Dążenie do tego celu ma na celu ograniczenie negatywnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko oraz promowanie efektywnego i zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych. Jednocześnie, celem jest zagwarantowanie, że postęp gospodarczy przyczynia się do społecznej inkluzywności i przynosi korzyści wszystkim warstwom społeczeństwa.

Cele SDG 12 są następujące:

1. Osiągnięcie zrównoważonego zarządzania i efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych
2. Zmniejszenie o połowę globalnego marnotrawstwa żywności na osobę na poziomie detalicznym i konsumpcyjnym oraz ograniczenie strat żywności wzdłuż łańcuchów produkcji i dostaw, w tym strat po zbiorach.
3. Podwojenie tempa poprawy efektywności wykorzystania zasobów w celu osiągnięcia zrównoważonego przepływu zasobów naturalnych
4. Osiągnięcie bezpiecznego dla środowiska zarządzania chemikaliami i wszystkimi odpadami w całym ich cyklu życia, zgodnie z uzgodnionymi ramami międzynarodowymi, oraz znaczne ograniczenie ich uwalniania do powietrza, wody i gleby w celu zminimalizowania ich negatywnego wpływu na zdrowie ludzkie i środowisko.
5. Zmniejszenie niekorzystnego wpływu miast na środowisko w przeliczeniu na mieszkańca, w tym poprzez zwrócenie szczególnej uwagi na jakość powietrza oraz gospodarkę odpadami komunalnymi i innymi.
6. Zapewnienie, że ludzie wszędzie posiadają odpowiednie informacje i świadomość na temat zrównoważonego rozwoju i stylu życia w harmonii z naturą
7. Zachęcanie przedsiębiorstw, zwłaszcza dużych i ponadnarodowych, do stosowania zrównoważonych praktyk włączania informacji o zrównoważonym rozwoju do cyklu sprawozdawczego
8. Promowanie zrównoważonych praktyk w zakresie zamówień publicznych, zgodnych z krajowymi politykami i priorytetami

Zrównoważona konsumpcja to korzystanie z usług i powiązanych produktów, które zaspokajają podstawowe potrzeby i zapewniają ludziom lepszą jakość życia. Ten rodzaj konsumpcji minimalizuje wykorzystanie zasobów naturalnych i materiałów toksycznych oraz zmniejsza emisję zanieczyszczeń w cyklu życia usługi lub produktu, aby nie zagrażała potrzebom przyszłych pokoleń.

Zrównoważona produkcja to tworzenie towarów i usług przy użyciu procesów i systemów, które nie zanieczyszczają środowiska, które oszczędzają i chronią energię i zasoby naturalne, które są opłacalne ekonomicznie, bezpieczne i zdrowe dla pracowników i konsumentów oraz które są społecznie i twórczo satysfakcjonujące.

SDG 12 i wykluczenie społeczne

Obecny stan realizacji celu zrównoważonego rozwoju nr 12 (Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja) różni się w zależności od kraju i regionu, ale ogólny postęp jest powolny.

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych świat nie jest na dobrej drodze do osiągnięcia celów SDG 12 do 2030 roku. Choć poczyniono pewne postępy w takich obszarach, jak zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej i ograniczenie stosowania substancji zubożających warstwę ozonową, postępy w takich obszarach są niewielkie.

W odniesieniu do osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem, mogą one napotkać dodatkowe wyzwania w dostępie do zrównoważonych produktów i usług oraz w uczestnictwie w zrównoważonych modelach konsumpcji i produkcji. Niektóre z głównych wyzwań dla dorosłych zagrożonych wykluczeniem obejmują następujące kwestie:

- Ograniczony dostęp do informacji i edukacji na temat zrównoważonych produktów i usług oraz sposobów dokonywania zrównoważonych wyborów. Może to utrudniać im zrozumienie korzyści płynących ze zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz podejmowanie świadomych decyzji dotyczących produktów i usług, z których korzystają.
- Ograniczone zasoby do inwestowania w zrównoważone produkty i usługi, co utrudnia osobom dorosłym narażonym na ryzyko pozwolić sobie na zrównoważone produkty i usługi. Mogą mieć również ograniczony dostęp do kredytów lub innych usług finansowych, co może utrudniać im inwestowanie w zrównoważone produkty i usługi.
- Większe prawdopodobieństwo pracy w zawodach związanych z niezrównoważoną konsumpcją i produkcją. Dorośli zagrożeni wykluczeniem mogą być bardziej skłonni do pracy w zawodach związanych z niezrównoważoną konsumpcją i produkcją, takich jak przemysł wydobywczy lub nieformalne sektory o złych warunkach pracy. Prace te mogą narażać ich na zagrożenia dla środowiska i mogą nie zapewniać im zasobów i wsparcia niezbędnego do dokonywania zrównoważonych wyborów.
- Ograniczony dostęp do zrównoważonych produktów i usług ze względu na ich lokalizację lub inne czynniki, co utrudnia im uczestnictwo w zrównoważonych wzorcach konsumpcji i produkcji.

- Ograniczona reprezentacja polityczna: Osoby dorosłe zagrożone wykluczeniem mogą mieć ograniczoną reprezentację polityczną, co może utrudniać im promowanie zrównoważonej polityki i praktyk.
- Ograniczony dostęp do usług społecznych, takich jak opieka zdrowotna i edukacja, co może utrudniać im udział w zrównoważonych wzorcach konsumpcji i produkcji.

Ważne jest, aby wziąć pod uwagę specyficzne potrzeby i bariery osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem podczas realizacji celu zrównoważonego rozwoju 12 i wdrażania wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Można to zrobić, zapewniając im zasoby i edukację niezbędne do dokonywania zrównoważonych wyborów i opowiadania się za zrównoważonymi politykami i praktykami.

Rola organizacji pozarządowych w edukacji dorosłych na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji

Edukacja odgrywa kluczową rolę w promowaniu zrównoważonej konsumpcji i produkcji wśród dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem. Może pomóc dorosłym słuchaczom w podejmowaniu świadomych decyzji dotyczących produktów i usług, z których korzystają, oraz w promowaniu zrównoważonej polityki i praktyk. Edukacja może również pomóc dorosłym słuchaczom w rozwijaniu umiejętności i wiedzy niezbędnych do uczestnictwa w zrównoważonych wzorcach konsumpcji i produkcji. Istnieje kilka sposobów, w jakie edukacja może promować zrównoważoną konsumpcję i produkcję wśród dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem:

- Zapewnienie informacji i świadomości, aby pomóc dorosłym słuchaczom zrozumieć korzyści płynące ze zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz podejmować świadome decyzje dotyczące produktów i usług, z których korzystają. Może to obejmować dostarczanie informacji o wpływie środowiskowym i społecznym różnych produktów i usług, a także informacji o zrównoważonych alternatywach.
- Rozwijanie umiejętności i wiedzy niezbędnych do uczestnictwa w zrównoważonych wzorcach konsumpcji i produkcji. Może to obejmować zapewnienie szkoleń w zakresie efektywności energetycznej, redukcji odpadów i zrównoważonego zaopatrzenia, a także zapewnienie edukacji w zakresie zrównoważonego stylu życia i zrównoważonego rozwoju.
- Promowanie aktywnego uczestnictwa: Edukacja może pomóc dorosłym słuchaczom stać się aktywnymi uczestnikami zrównoważonych wzorców konsumpcji i produkcji. Może to obejmować zapewnianie dorosłym słuchaczom możliwości angażowania się w projekty społecznościowe i opowiadania się za zrównoważoną polityką i praktykami.
- Zachęcanie do krytycznego myślenia, które może pomóc dorosłym słuchaczom w ocenie wpływu różnych produktów i usług na środowisko i społeczeństwo oraz w podejmowaniu świadomych decyzji dotyczących produktów i usług, z których korzystają.
- Budowanie potencjału niezbędnego do uczestnictwa w zrównoważonych modelach konsumpcji i produkcji. Może to obejmować zapewnienie edukacji i szkoleń w zakresie umiejętności finansowych, a także zapewnienie edukacji i szkoleń w zakresie zrównoważonych praktyk biznesowych.

Cele nauczania

Według UNESCO, podczas nauczania (dorosłych) uczniów o 12. celu zrównoważonego rozwoju, naszą rolą jako edukatorów jest upewnienie się, że proces uczenia się jest zaprojektowany w sposób, który pomaga uczniom osiągnąć następujące cele:

Kognitywne cele nauczania

- Zrozumienie, w jaki sposób indywidualne wybory dotyczące stylu życia wpływają na rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy.
- Zrozumienie wzorców produkcji i konsumpcji oraz łańcuchów wartości, a także wzajemnych powiązań między produkcją a konsumpcją (podaż i popyt, toksyny, emisje CO₂, wytwarzanie odpadów, zdrowie, warunki pracy, ubóstwo itp.)
- Znajomość ról, praw i obowiązków różnych podmiotów w produkcji i konsumpcji (media i reklama, przedsiębiorstwa, gminy, ustawodawstwo, konsumenci itp.).
- Wiedza na temat strategii i praktyk zrównoważonej produkcji i konsumpcji.
- Zrozumienie dylematów / kompromisów związanych ze zmianami systemowymi niezbędnymi do osiągnięcia zrównoważonej konsumpcji i produkcji.

Spoleczno-emocjonalne cele edukacyjne

- Umiejętność informowania o potrzebie stosowania zrównoważonych praktyk w produkcji i konsumpcji.
- Umiejętność zachęcania innych do angażowania się w zrównoważone praktyki w zakresie konsumpcji i produkcji.
- Umiejętność rozróżniania potrzeb i pragnień oraz refleksji nad własnymi zachowaniami konsumenckimi w świetle potrzeb świata przyrody, innych ludzi, kultur i krajów oraz przyszłych pokoleń.
- Możliwość wyobrażenia sobie zrównoważonego stylu życia.
- Poczucie odpowiedzialności za środowiskowy i społeczny wpływ własnego zachowania jako producenta lub konsumenta.

Behawioralne cele nauczania

- Umiejętność planowania, wdrażania i oceny działań związanych z konsumpcją przy użyciu istniejących kryteriów zrównoważonego rozwoju.
- Umiejętność oceny, uczestniczenia i wpływania na procesy decyzyjne dotyczące przejęć w sektorze publicznym.
- Możliwość promowania zrównoważonych wzorców produkcji.
- Zdolność do krytycznego podejścia do swojej roli jako aktywnego interesariusza na rynku.
- Zdolność do kwestionowania kulturowych i społecznych orientacji w konsumpcji i produkcji.

Zadanie 1. Refleksja na temat osobistych wzorców konsumpcji i produkcji

To zadanie ma pomóc ci uświadomić sobie, w jaki sposób twoje regularne zachowania są związane z konsumpcją i produkcją. Zrozumienie tego pomoże ci wprowadzić zmiany w swoim stylu życia i stać się bardziej świadomym, dzięki czemu będziesz w stanie podać przykłady, jak żyć w bardziej zrównoważony sposób swoim dorosłym uczniom z grupy ryzyka.

W tym zadaniu skorzystaj z dziennika refleksji, o którego utworzenie poprosiliśmy Cię na początku kursu.

Instrukcje krok po kroku:

1. Przez tydzień zapisuj w dzienniku wszystko, co konsumujesz i produkujesz. Może to obejmować żywność, odzież, artykuły gospodarstwa domowego, transport oraz inne towary i usługi.

2. Dla każdej pozycji zapisz następujące informacje: Sam

przedmiot

Źródło (np. gdzie kupiłeś, od kogo otrzymałeś)

Powód konsumpcji lub produkcji (np. do użytku osobistego, do pracy, jako prezent itp.) Wszelkie przemyślenia lub odczucia związane z konsumpcją lub produkcją przedmiotu.

3. Po tygodniu przejrzyj swój dziennik i zastanów się nad swoimi wzorcami konsumpcji i produkcji. Rozważ następujące pytania:

Jakie były główne źródła konsumpcji i produkcji?

Jak zmieniały się wzorce konsumpcji i produkcji w ciągu tygodnia?

Czy były jakieś przedmioty, które spożywałeś lub produkowałeś, a z powodu których czułeś się winny lub zaniepokojony?

Czy były jakieś rzeczy, które konsumowałeś lub produkowałeś, a z którymi czułeś się dobrze?

Czy są jakieś zmiany, które chciałbyś wprowadzić w swoich wzorcach konsumpcji i produkcji w przyszłości?

Czy są jakieś wyzwania, które napotykasz, próbując wprowadzić te zmiany?

4. Podziel się swoimi przemyśleniami w dyskusji grupowej i przeprowadź burzę mózgow na temat sposobów ograniczenia negatywnego wpływu wzorców konsumpcji i produkcji.

Zadanie 2. Refleksja nad związkiem między celem zrównoważonego rozwoju nr 12, edukacją i integracją społeczną

Ćwiczenie to może pomóc w zastanowieniu się nad tym, w jaki sposób praktyki nauczania są zgodne z SDG 12 i jak można promować włączenie społeczne wśród dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem.

Instrukcje krok po kroku:

Przejrzyj cele i wskaźniki SDG 12: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja. Zwróć uwagę na sposoby, w jakie zrównoważona konsumpcja i produkcja mogą promować włączenie społeczne.

2. Zastanów się nad swoimi obecnymi praktykami i materiałami dydaktycznymi. Rozważ następujące pytania:

- W jaki sposób praktyki i materiały dydaktyczne promują zrównoważoną konsumpcję i produkcję wśród dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem?
- W jaki sposób praktyki i materiały dydaktyczne promują włączenie społeczne wśród dorosłych słuchaczy zagrożonych wykluczeniem?
- Czy są jakieś obszary, w których można ulepszyć praktyki i materiały dydaktyczne, aby lepiej dostosować je do SDG 12 i promować włączenie społeczne?

3. Zidentyfikuj jedno lub dwa konkretne działania, które możesz podjąć, aby dostosować swoje praktyki nauczania i materiały do SDG 12 i promować włączenie społeczne wśród dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem. Możesz na przykład zbadać i uwzględnić zrównoważone alternatywy dla towarów i usług wykorzystywanych podczas warsztatów lub zapewnić szkolenia i edukację w zakresie zrównoważonej konsumpcji i produkcji.

4. Stwórz plan wdrożenia tych działań i ustal harmonogram ich realizacji.

5. Zastanów się nad wpływem tych działań na twoje praktyki nauczania i doświadczenia edukacyjne dorosłych uczniów zagrożonych wykluczeniem. Górna część formularza

Zadanie 3. Analiza filmu na temat zrównoważonej konsumpcji i produkcji

To ćwiczenie umożliwia pogłębione zrozumienie znaczenia zrównoważonej konsumpcji i produkcji, analizując wnikliwie spostrzeżenia z wybranego wykładu TED. Celem jest wspieranie refleksji nad tym, jak omawiany temat wiąże się z integracją społeczną osób dorosłych znajdujących się w trudnej sytuacji oraz identyfikowanie, jak może to wpłynąć na metody nauczania.

Instrukcje krok po kroku:

1. Proszę obejrzeć filmy

https://www.youtube.com/watch?v=LOaOuY5FBbc&list=PLMmKM3wvlq_RJK5xOJ8aKfjhQfMJd_hlb&index=2

Oraz https://www.youtube.com/watch?v=VBj-KkjlsLA&list=PLMmKM3wvlq_RJK5xOJ8aKfjhQfMJd_hlb&index=6

i zrobić notatki dotyczące głównych punktów i kluczowych wniosków.

2. Proszę przeanalizować rozmowę, koncentrując się na następujących pytaniach:

- Jakie są główne argumenty i dowody przedstawione w filmie?
- W jaki sposób wypowiedzi odnoszą się do zrównoważonej konsumpcji i produkcji?
- W jaki sposób film odnosi się do włączenia społecznego osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem?
- Jakie wyzwania zidentyfikował prelegent w odniesieniu do zrównoważonej konsumpcji i produkcji?
- Jakie rozwiązania lub zalecenia są proponowane?
- Jakie są potencjalne implikacje tej rozmowy dla edukatorów pracujących z dorosłymi zagrożonymi wykluczeniem?

3. Proszę napisać krótki raport podsumowujący swoje ustalenia i dołączyć wszelkie spostrzeżenia lub zalecenia.

4. Proszę podzielić się swoim raportem ze współpracownikiem lub mentorem i poprosić o opinie i sugestie dotyczące ulepszeń.

Plan warsztatów: Zrozumienie celów zrównoważonego rozwoju: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

Cele:

- Zapewnienie zrozumienia SDG12 wśród dorosłych słuchaczy
- Badanie wyzwań i możliwości zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz jej związku z integracją społeczną wśród osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem.
- Zapewnienie uczestnikom możliwości uczenia się na rzeczywistych przykładach zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz jej związku z integracją społeczną wśród dorosłych zagrożonych wykluczeniem.
- Zachęcanie uczestników do zastanowienia się nad własnymi wzorcami konsumpcji i produkcji oraz nad tym, w jaki sposób mogą włączyć zrównoważone praktyki do swojego życia osobistego i promować włączenie społeczne w swoich społecznościach.

Potrzebne materiały:

- Infografiki, filmy wideo lub inne zasoby do aktywności grupowej (patrz Materiały i zasoby)
- Projektor
- Flipchart lub tablica

Instrukcje krok po kroku:

- Wprowadzenie (20 minut)
- Przedstawienie tematu warsztatów, którym jest Cel 12: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja oraz jego związek z integracją społeczną.
- Przedstawienie przeglądu Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) i ich związku z globalnym zrównoważonym rozwojem.
- Wyjaśnienie znaczenie 12. celu zrównoważonego rozwoju dla rozwiązywania problemów ubóstwa, nierówności i degradacji środowiska.
- Podkreślenie konkretnych celów i wskaźników SDG 12 oraz ich znaczenie dla osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem.
- 2. aktywność grupowa (30 minut)
  - Podziel uczestników na małe grupy i zapewnij każdej z nich zestaw materiałów (np. artykuły, filmy, infografiki), które odnoszą się do zrównoważonej konsumpcji i produkcji (lista materiałów znajduje się w materiałach informacyjnych).
  - Poproś każdą grupę o przeanalizowanie materiałów i zidentyfikowanie głównych wyzwań i możliwości związanych ze zrównoważoną konsumpcją i produkcją, a także ich związku z integracją społeczną wśród osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem.
  - Daj każdej grupie czas na zaprezentowanie swoich wyników i dyskusję grupową.

1. Interaktywna prezentacja (30 minut)

- Zaproś zaproszonego prelegenta, takiego jak przedstawiciel zrównoważonego biznesu lub projektu społecznościowego, aby podzielił się swoim doświadczeniem we wdrażaniu praktyk zrównoważonej konsumpcji i produkcji.
- Zapewnienie uczestnikom możliwości zadawania pytań i angażowania się w dialog z prelegentem.
- Skorzystaj z tej okazji, aby omówić główne wyzwania i możliwości związane ze zrównoważoną konsumpcją i produkcją oraz ich związek z integracją społeczną wśród osób dorosłych zagrożonych wykluczeniem.

2. Refleksja i planowanie (20 minut)

- Poproś uczestników, aby zastanowili się nad tym, czego nauczyli się podczas warsztatów i jak mogą to zastosować w swoim życiu.
- Zachęć uczestników do stworzenia planu działania na rzecz włączenia zrównoważonej konsumpcji i produkcji do ich życia osobistego i promowania integracji społecznej w ich społecznościach.
- Poprowadź dyskusję grupową, aby podzielić się swoimi planami działania i omówić wszelkie wyzwania lub możliwości, które mogą napotkać.

-

3. Podsumowanie (10 minut)

- Podsumuj główne punkty warsztatów i znaczenie 12 celu zrównoważonego rozwoju dla rozwiązania kwestii ubóstwa, nierówności i degradacji środowiska.
- Zachęcenie uczestników do dalszego zdobywania wiedzy na temat zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz jej związku z integracją społeczną.